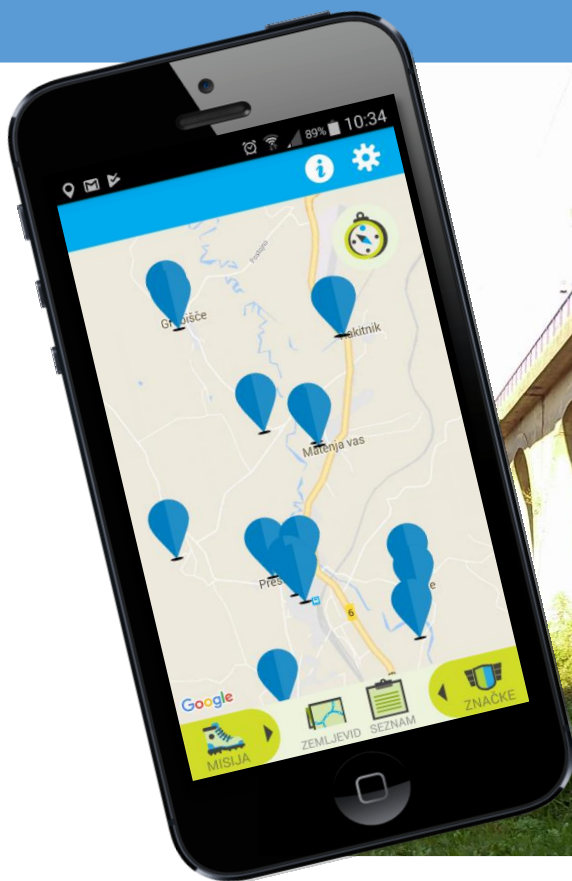

Turizmu pomaga lastna
glava – Kultura in
turizem

Osnovna šola Prestranek
2017/2018

Na misiji po kulturni dediščini Prestranka z okolico

Učenci:

3. razred: Matic Košuta; 4. razred: Metka Smerdelj, Daša Šabec, Gaj Prudič, Maggy Garafolj; 5. razred: Jernej Rebec, Leon Noah Hvalic; 6. razred: Ajda Dedek, Aleksander Čelhar, Ana Turk, Anžej Bole, Barbara Vatovec, Gašper Žele Bele, Jaka Žnidaršič, Jan Abram, Kristjan Bergoč, Lejla Fatkič, Mija Milharčič, Nika Smerdelj, Samanta Bergoč, Tian Manojlovič; 7. razred: Alen Žele, Ines Abdijanovič, Lana Stankovič, Larisa Mrše, Martin Oblak, Nejc Milharčič, Nik Malneršič, Staša Kačar, Marko Mislej, Teja Šabec, Danijel Poljšak; 8. razred: Anej Gašperšič Kržič, Filip Rangus, Jakob Dedek, Janez Rebec, Lara Vukelič, Maks Milharčič, Mark Manojlovič, Luka Jandrijevič, Matic Klemenc, Nika Drole, Patrik Bergoč, Tajda Valenčič; 9. razred: Kontelj Žan, Lan Požnenel

Mentorji:

- Mojca Kristan,
prof. slovenščine in nemščine
- Polona Požar,
prof. športne vzgoje
- Goran Uljan,
prof. matematike

Za pomoč pri izdelavi turistične naloge se zahvaljujemo učiteljem in vodstvu šole, ki ste nam pomagali in nas spodbujali, da smo prišli do našega zelenega cilja. Zahvaljujemo se tudi učenkam in učencem, ki ste si vzeli svoj prosti čas in popoldneve preživljali na ogledih krajev in snemanju videoposnetkov. Hvala tudi staršem, ki ste to omogočili, ter seveda domačinom in lokalnim poznavalcem zgodovine ter kulturne dediščine, da ste si vzeli čas za nas in nas popeljali v zgodovino, med šege in navade, med zgodbe in pripovedi iz naših krajev.

Tako se iskreno zahvaljujemo g. Andreju Poljšaku, nekdanjemu šefu železniške postaje Prestranek, direktorju podjetja Grad Prestranek, d.d., g. Josipu Vidicu, ter ge. Valeriji Jevšnik, ki je tam zaposlena, mag. Davorju Kernelu, muzejskemu svetovalcu Goriškega muzeja, ge. Tini Košuta, predsednici KŠD Koče, red. prof. dr. Jedert Vodopivec Tomažič, lastnici prenovljene domačije v Kočah, g. Janku Milharčiču, lastniku Tišlerjevega mlina, predsednici KS Orehek, ge. Tini Klanjšek, g. Leonu Kernelu, vaščanu Slavine, g. Sandiju Skočirju, predsedniku vaške skupnosti Matenja vas, ter zakoncema Stegel, lastnikoma Smrekarjeve domačije v Grobiščah. Zahvala gre tudi g. Zoranu Petrovu, svetovalcu direktorja za projekte CŠOD, ki nas je vpeljal v svet mobilne aplikacije CŠOD misija.

Hvala tudi vsem drugim, ki ste nam pomagali ter nas usmerjali pri raziskovanju naše kulturne dediščine.

ŠOLA: Osnovna šola Prestranek, Ulica 25. maja 14 a, 6258 Prestranek

Tel.: 05 754 25 12

e-mail: os.prestranek@guest.arnes.si

NASLOV RAZISKOVALNE NALOGE: NA MISIJI PO KULTURNI DEDIŠČINI PRESTRANKA Z OKOLICO

Avtorji:

3. razred: Matic Košuta

4. razred: Metka Smerdelj, Daša Šabec, Gaj Prudič, Maggy Garafolj

5. razred: Jernej Rebec, Leon Noah Hvalic

6. razred: Ajda Dedek, Aleksander Čelhar, Ana Turk, Anžej Bole, Barbara Vatovec, Gašper Žele Bele, Jaka Žnidaršič, Jan Abram, Kristijan Bergoč, Lejla Fatkič, Mija Milharčič, Nika Smerdelj, Samanta Bergoč, Tian Manojlovič

7. razred: Alen Žele, Ines Abdijanović, Lana Stanković, Larisa Mrše, Martin Oblak, Nejc Milharčič, Nik Malneršič, Staša Kačar, Marko Mislej, Teja Šabec, Danijel Poljšak

8. razred: Anej Gašperšič Kržič, Filip Rangus, Jakob Dedek, Janez Rebec, Lara Vukelič, Maks Milharčič, Mark Manojlovič, Luka Jandrijevič, Matic Klemenc, Nika Drole, Patrik Bergoč, Tajda Valenčič

9. razred: Kontelj Žan, Lan Poženeš

Mentorji:

Mojca Kristan, prof. slovenščine in nemščine

Polona Požar, prof. športne vzgoje

Goran Uljan, prof. matematike

Povzetek

V turistični nalogi smo pregledali register nepremične kulturne dediščine po vaseh šolskega okoliša Osnovne šole Prestranek. Povezali smo se z domačini in lokalnimi poznavalci zgodovine ter kulturne dediščine in posneli osem kratkih videoposnetkov, v katerih smo prikazali zgodovino, običaje ter krajevne zanimivosti. Kot turistični proizvod smo pripravili srednje zahtevno krožno kolesarsko pot, dolgo okrog 23 km, ki nas vodi po vseh vaseh šolskega okoliša. Pripravili smo zloženko, opremljeno z opisi posameznih krajev in QR-kodami, prek katerih dostopamo do videoposnetkov. Pripravili smo tudi »misijo« znotraj aplikacije CŠOD misija, v kateri čakajo otroke izzivi, ki jih morajo premagati, da dosežejo točke in pridejo do cilja ter tako osvojijo značko, ki služi kot priznanje za uspešno opravljeno misijo. Na ta način otroci preživijo dan na prostem, v naravi, ter prek svojih pametnih telefonov spoznavajo našo kulturno dediščino.

Ključne besede: kulturna dediščina, Prestranek, turistična ponudba, kolesarska pot, aplikacija CŠOD misija

Kazalo vsebine

1	Uvod	1
1.1	Predstavitev teme in motivi za izbor teme.....	1
1.2	Pridobivanje informacij in virov	1
2	Raziskovalni del.....	2
2.1	Obstoječa turistična in gastronomska ponudba	2
2.2	Prestranek in južna železnica	3
2.3	Skrivnostna reka Pivka in njeni mostovi	4
2.4	Predstavitve krajev in zanimivosti ter objektov, ki sodijo pod kulturno dediščino	5
2.4.1	Relacija: Železniška postaja Prestranek–Žeje, Tišlerjev mlin (prbl. 2 km)	5
2.4.2	Relacija: Žeje, Tišlerjev mlin – Matenja vas, vaško jedro (prbl. 3 km).....	8
2.4.3	Relacija: Matenja vas, vaško jedro–Rakitnik, cerkev (prbl. 1 km)	10
2.4.4	Relacija: Rakitnik, cerkev–Grobišče, vaško jedro (prbl. 3 km)	12
2.4.5	Relacija: Grobišče, vaško jedro–Grad Prestranek (prbl. 2,5 km)	13
2.4.6	Relacija: Grad Prestranek–Orehok (prbl. 3 km).....	14
2.4.7	Relacija: Orehek–Koče (gozdna pot; prbl. 6 km)	16
2.4.8	Relacija: Koče–Slavina (prbl. 1 km)	19
2.4.9	Relacija Slavina – Prestranek, železniška postaja (nazaj na izhodišče; prbl. 2 km)	20
3	Turistični produkt	21
3.1	Videoposnetki	22
3.2	Zloženska, namenjena naključnim popotnikom (Priloga 1), in QR-kode.....	22
3.3	Dan dejavnosti za učence od 6. do 9. razreda (5 šolskih ur)	23
3.2.1	Aplikacija CŠOD misija in naša kolesarska pot (več izzivov v Prilogi 2).....	24
3.2.2	Načrt izvedbe dneva dejavnosti.....	25
4	Trženje in promocija.....	25
5	Predstavitev na turistični tržnici	26
6	Zaključek.....	27
7	Viri in literatura	28
8	Priloge	29
8.1	Priloga 1 – Zloženska	29
8.2	Priloga 2 – Nekaj primerov izzivov (vseh je 55) in zanimivosti iz CŠOD misije	31

1 Uvod

1.1 Predstavitev teme in motivi za izbor teme

Julija 2017 je preteklo 160 let, odkar je bila dokončala železniška proga Dunaj–Trst oziroma južna železnica. Naselje Prestranek se je razvilo prav zaradi nje. Na blagi vzpetini nad poljem je že takrat stal Grad Prestranek, stavba, za katero ne vemo točno, kdaj je nastala, vemo pa, da so jo zgradili grofje Edlingi.

V nalogi bomo raziskali kulturno dediščino po vaseh šolskega okoliša. Z nalogo bi radi opozorili najprej domačine in seveda tudi turiste, da kraji našega šolskega okoliša ponujajo veliko zanimivosti – tako naravnih kot tudi kulturnih. Zlasti slednje bomo postavili v ospredje in jih povezali s športom. Pripravili bomo krožno kolesarsko pot, na kateri si bodo lahko turisti ogledali kulturno dediščino vasi. Tako bi si lahko kolesarji, jahači, pohodniki, ljubitelji narave ali arhitekture in seveda otroci, zlasti katerim je naš turistični proizvod tudi namenjen, te zanimivosti ob spremstvu vodnikov ali pa sami ogledali.

Da k ogledu zanimivosti na kolesarski poti pritegnemo mlade, bomo uporabili mobilno aplikacijo CŠOD misija, mobilni vodič za samostojno učenje na prostem. Pridobili bomo geslo za urejanje vsebin prek snovalcev aplikacije. S pomočjo pametnih telefonov lahko z aplikacijo dostopamo do opisov zanimivosti po krajih, sledi reševanje izzivov. Prek aplikacije se bo dostopalo tudi do videoposnetkov o krajevnih zanimivostih. Ko učenci v neki vasi opravijo misijo, se s kolesom odpravijo do drugega kraja in izzive rešijo tudi tam. Učenci lahko do nalog dostopajo le na lokaciji, vneseni na zemljevidu znotraj aplikacije. Potrudili se bomo, da bodo naloge zanimive, poučne in tudi zabavne, dotikale pa se bodo različnih predmetnih področij.

1.2 Pridobivanje informacij in virov

- **pisni viri:** v šolski knjižnici in tudi v splošni knjižnica Bena Zupančiča Postojna bomo poiskali literaturo (tema: Prestranek, južna železnica, mostovi, kulturna dediščina ...) ter pregledali stare fotografije;
- **elektronski viri:** potrebne informacije bomo iskali na svetovnem spletu;
- **Notranjski muzej Postojna;**
- **ustni viri:** pripovedovanja domačinov;
- **Turistično društvo Postojna in TIC Postojna;**
- **Krajevna skupnost Prestranek:** iskanje informacij prek predsednice KS Prestranek, gospe Magde Jakin Černe;
- **Športno kulturno društvo Orehek in KS Orehek:** iskanje informacij prek predsednice krajevnne skupnosti, gospe Tine Klanjšek;
- **Kulturno športno društvo Koče:** iskanje informacij prek predsednice društva, gospe Tine Košuta;
- **Smrekarjeva domačija:** pridobivanje informacij prek lastnikov domačije, zakoncev Stegel;
- **Grad Prestranek, turizem, kmetijstvo in storitve, d. d.:** pridobiti informacije prek direktorja podjetja Grad Prestranek, d.d., g. Josipa Vidica.

2 Raziskovalni del

Z učenci bomo najprej raziskali, kaj kraji našega šolskega okoliša ponujajo. Raziskali bomo trenutno turistično ponudbo po vaseh ter njihovo zgodovino in zanimivosti. Glede na to da se obravnavana tematika močno dotika zgodovine, je za mlajše učence precej zahtevna. Zato si bomo delo razdelili – nekateri učenci se bodo pogovorili z domačini, nekateri fotografirali znamenitosti, nekateri prebirali pisne vire, nekateri bodo ugotavljali, kateri objekti sodijo pod kulturno dediščino ipd.

Predmet naše raziskave torej bodo:

- obstoječa turistična ponudba po vaseh,
- Prestranek in južna železnica,
- pomembnejši mostovi v šolskem okolišu,
- stavbna in naselbinska kulturna dediščina vasi šolskega okoliša in njene arhitekturne značilnosti (Prestranek, Žeje, Koče, Slavina, Grobišče, Matenja vas, Orehek, Rakitnik),
- šege in navade okoliških vasi,
- pripovedi, legende.

2.1 Obstoječa turistična in gastronomska ponudba

Ugotovili smo, da je v našem šolskem okolišu kar nekaj ponudnikov prenočišč, ni pa enovite turistične ponudbe, ki bi povezovala zanimivosti krajev med sabo. Na Prestranku je najbolj znan Grad Prestranek s svojo turistično in gastronomsko ponudbo. Turistični del posestva predstavlja Gostilnica z apartmaji in konjeniškim centrom ter zgodovinsko pomembnim gradom Prestranek. Kmetijski del posestva obsega 300 hektarjev obdelovalnih površin in je usmerjen v pridelavo ekološkega mleka, žit ter vzrejo goveda nemški črni angus.¹

Kot zanimivost našega šolskega okoliša velja vsekakor omeniti tudi letališče Postojna, ki je namenjeno za športna in turistična letala skupne mase do 5700 kg. Letališče se nahaja 3 kilometre jugozahodno od mesta Postojna v neposredni bližini avtocestnega izvoza Postojna (avtocesta A1). Tu najdemo tudi pestro kulinarično in gastronomsko ponudbo pod vodstvom mojstrskih kuharjev (Avio pub). Oglad letališča in letal je lahko pestra dopolnitev šolskih ali drugih ekskurzij. Na letališču je mogoče videti tako starodobna letal kot tudi moderna visokosposobna plastična jadrana letala.²

V Grobiščah je pred nekaj leti (zopet) zaživela Smrekarjeva domačija. Zakonca Stegel sta s spoštovanjem do tradicije obnovila skedenj. Svetli in prijetni prenovljeni prostori so namenjeni uživanju v dobrem domačem kosilu, poslovnim sestankom, seminarjem, izobraževanjem, pa tudi praznovanju rojstnih dni, birm, porok in drugih veselih trenutkov. Tu nudijo tudi prenočišča. Ker so zavezani tradiciji in imenu, je večina pohištva narejenega iz smrekovega lesa. Na domačiji ukvarjajo z ekološkim kmetovanjem. Na 22 hektarjih obdelovalnih površin pridelujejo žita, med drugimi piro in ajdo, poljščine, različno sadje. V njihovih hlevih in pašnikih najdete istrske osle, krškopoljske prašiče in cikasto govedo.³

V Slavini se nahaja Turistična kmetija pri Malnarjevih, kjer ponujajo mimoidočim turistom, vnaprej naročenim skupinah ali družinam na nedeljskem kosilu sprostitev, oddih v domačem okolju in seveda odlično domačo hrano. Tudi tu nudijo tudi prenočišča.⁴

¹ <http://gradprestranek.si/o-nas/>

² <http://www.aeroklub-postojna.si/index.php/sl/ponudba/dodatna-ponudba>

³ <http://www.smrekarjeva-domacija.si>

⁴ <http://www.gurmancek.si/ads/turisticna-kmetija-z-nastanitvijo-pri-malnarjevih>

2.2 Prestranek in južna železnica

V zadnjih dneh julija je preteklo 160 let, kar so slovesno odprli še zadnji odsek železniške proge, ki je cesarsko mesto Dunaj povezala s Trstom, takrat najpomembnejšim pristaniščem monarhije. Južna železnica Dunaj–Trst je bila ena ključnih pridobitev oziroma prelomnic v procesu industrializacije in modernizacije življenja na našem prostoru. Gradnja je potekala v šestih etapah: graditi so jo začeli leta 1839. Do Celja je bila zgrajena leta 1846, čez tri leta je bila narejena povezava do Ljubljane. Zadnja etapa od Ljubljane do Trsta je bila zaključena z veličastnim odprtjem 27. julija 1857. Takrat je v Trst »privihral prvi hlapec«. Svečanosti so se udeležili številni gostje s cesarjem Francem Jožefom I. na čelu.

Že 18. julija so Bleiweisove Novice napovedovale: »Tako se svet preminja in čedalje bolje svojim potrebam zadostuje. Kjer je nekdanj le tovor nosil blago in je dosihmal uboga živina veliko terpela, bojo v prihodnje po vodenem sopuhu tirani vozovi po železnih šinah pripiskavali v Terst.«

Graditelji so se spopadli s številnimi izzivi: za prečenje Ljubljanskega barja so morali nasuti skoraj 700 tisoč kubičnih metrov materiala. Izziv je predstavljala tudi nadmorska višina – iz Ljubljane so se morali z nekaj manj kot 300 metrov nadmorske višine vzpeti do »naših« skorajda 600 metrov (postojnski kolodvor je s 582 metri namreč najvišje ležeči slovenski kolodvor). Zgraditi je bilo treba kilometre zaščitnih zidov, ki so progo varovali pred burjo in snežnimi zameti. Proga je »zahtevala« useke v živo skalovje in dolge nasipe čez kraške doline. Obenem je bilo treba na celotnem krasu zagotoviti dovolj vode za napajanje lokomotiv in za potrebe postajališč. V Trstu so morali zemljišče za postajo iztrgati morju, za kar so uporabili novih 550 tisoč kubičnih metrov materiala. V tem času so na ozemlju današnje Slovenije ob gradnji železnice zrasle nekatere najlepše zgradbe na vsej južni železnici (650 metrov dolgi Pesniški viadukt, leseni most čez Dravo v Mariboru, postajni poslopji v Ljubljani in Postojni, nekoč najmogočnejši izmed vseh objektov na progi med Dunajem in Trstom, razkošni, 561 dolgi in 28 metrov visoki dvonadstropni borovniški viadukt).

Tržaški in ljubljanski tisk sta pozorno spremljala priprave, gradnjo in tudi samo odprtje slovesnosti. Prebivalstvo je bilo, tako kot je to običajno, deljenih mnenj. Večina jih je bila nad novim prevoznim sredstvom navdušena. *Novice* so ugotavljale, da se tudi kmetom »vožnja dopade« in da jih je mnogo videti v vlakih (Čuk, 2017, str. 3).

Železniški most, ki je nastal za potrebe južne železnice, je tudi logotip naše šole (oblikovala ga je Barbara Kogoj).

Železniški most (foto: Filip Rangus in Jakob Dedek)

2.3 Skrivnostna reka Pivka in njeni mostovi

Poleg železnice pa je tukajšnje življenje močno zaznamovala reka Pivka. Njena pot je od izvira v Pivšcah pri Zagorju do izginotja v podzemlje pri Postojnski jami sicer dokaj kratka, dolga samo 27 km, a je polna presenečenj in posebnosti. Med njimi so prav gotovo kamniti in leseni mostovi, mostički, brvi ... Od njenega izvira do izliva najdemo okoli dvajset mostov, če ostalih manj pomembnih prehodov preko nje niti ne omenjamo.

Ob magistralni cesti pri Prestranku pa nas čaka pravo presenečenje, saj ima reka Pivka tu kar »štirimostovje« na manj kot 200 metrov kratki razdalji. To je nedvomno zelo redek gradbeni dosežek ne samo v Sloveniji, ampak tudi v tujini. Tu srečamo najprej most magistralne ceste Postojna–Pivka, samo nekaj deset metrov naprej most, ki pelje proti Žejam in po stari cesti proti Matenji vasi, železniški most in še malce naprej most, ki pelje po vojaški cesti proti Postojni in proti Žejam (Brovč, 2017, str. 32).

Izpostavili bi še most pri Štivanu (Matenja vas) – Grad Prestranek namreč povezuje s Postojno cesta, ki poteka po Matenjskem polju in prečka reko Pivko pri Štivanu. Tam lahko še danes občudujemo most z enim lokom – najstarejši most, zgrajen preko Pivke. Njegova širina še danes ustreza širini kočije (Brovč, 2015, str. 8).

Most pri Štivanu (foto: Tajda Valenčič in Marko Mislej)

2.4 Predstavitve krajev in zanimivosti ter objektov, ki sodijo pod kulturno dediščino

Pregledali smo register nepremične kulturne dediščine na <http://rkd.situla.org/>. V nalogi smo se osredotočili na stavbno in naselbinsko kulturno dediščino krajev našega šolskega okoliša, in sicer na stare tipične hiše ter gospodarska poslopja ob njih, mline, vodnjake, gradove, cerkve. Kot turistični proizvod smo pripravili krožno kolesarsko pot po vaseh našega šolskega okoliša.⁵

2.4.1 Relacija: Železniška postaja Prestranek–Žeje, Tišlerjev mlin (prbl. 2 km)

Prestranek

Prestranek se lahko za svoj nastanek lahko zahvali sosednji, zaradi sedeža cerkvenih oblasti nekoč pomembnejši vasi Slavina. Vaščani Slavine so se namreč pri gradnji južne železnice leta 1857 namreč uprli postavitvi postajnega poslopja z utemeljitvijo, da bodo vlaki plašili domače živali. Zato so bili železničarji prisiljeni zgraditi postajno poslopje na čistini. Okoli poslopja je postopoma nastajalo naselje v velikosti treh nekdanjih Slavin (Kolenc, 2006, str. 247).

Omenili smo že, da najdemo na Prestranku na manj kot 200 metrov kratki razdalji kar »štirimostovje«, kar je nedvomno zelo redek gradbeni dosežek ne samo v Sloveniji, ampak tudi v tujini. Tu srečamo najprej most magistralne ceste Postojna–Pivka, samo nekaj deset metrov naprej most, ki pelje proti Žejam in po stari cesti proti Matenji vasi, železniški most in še malce naprej most, ki pelje po vojaški cesti proti Postojni in proti Žejam (Brovč, 2017, str. 32).

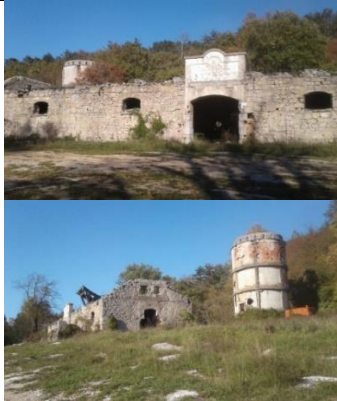

⁵ Uporabili smo zemljevid s spletne strani <http://zemljevid.najdi.si>.

Žeje

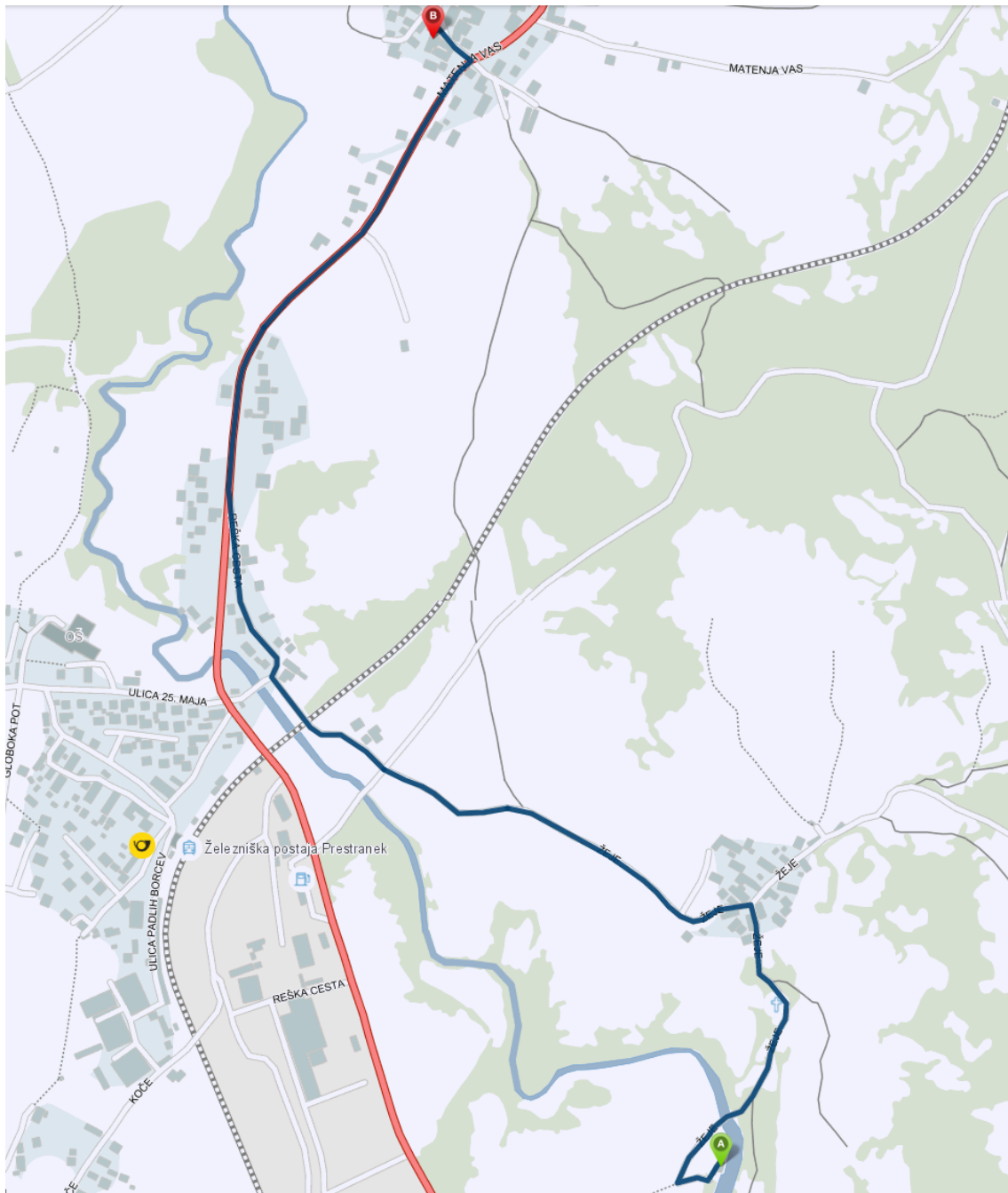
V neposredni bližini vasi je nekoč delovalo šest mlinov. Postopno so se ustavili. Nekdaj največji Ambrožičev mlin je pogorel leta 1903. Najdlje je obratoval Čadežev mlin, nekako do leta 1965. Jerinov mlin, na katerem je obratovala tudi žaga, spada v 1. kategorijo spomeniškega varstva. Mleti je prenehal leta 1946. Takoj po prvi svetovni vojni je v Žejah delovala skrita tiskarna jugoslovanskega denarja. Med italijansko okupacijo je bila v Žejah organizirana tigrovska trojka. Leta 2006 so postavili vaščani vaški trojki spominsko ploščo. K naselju spadajo tudi poslopja na Počku in Bilah. Po opustitvi cerkve na Počku leta 1762 so v vasi leta 1772 sezidali novo poznobaročno cerkev sv. Jurija (Samsa in Brovč, 2017, str. 10–11).

Kulturna dediščina kraja

<p>Jerinov mlin in žaga</p> <p>Tekstualni opis enote: Mlin in žaga sta pritlična objekta z deloma ohranjenimi zunanji napravami in jezom. Datiramo ju v konec 18. in v začetek 19. stol.</p> <p>Datacija enote: zadnja četrtnina 18. stol., prva četrtnina 19. stol.</p>	<p><i>Mlin ni ohranjen.</i></p>
<p>Cerkev sv. Jurija</p> <p>Tekstualni opis enote: Enoladijska cerkev s tristrano zaključenim prezbiterijem in zvonikom v osi fasade je bila zgrajena 1722, zakristija prizidana 1825. Tripolna ladja je banjasto obokana s štukaturnim okrasjem. Bogata oprema je izdelana v baročni tradiciji.</p> <p>Datacija enote: tretja četrtnina 18. stol., 1772, prva četrtnina 19. stol., 1825</p>	 <p>Foto: Polona Požar</p>
<p>Posestvo Bile</p> <p>Tekstualni opis enote: Nekdanje planinsko posestvo stiškega samostana, od 1749 pa Kobilarne Lipica, danes obsega dve opuščeni zgradbi (hlev in stanovanjski objekt z bolniškim hlevom za konje) in vodnjak. Zgradbi sta pritlični, kriti s strmo streho.</p> <p>Datacija enote: sredina 18. stol., zadnja četrtnina 19. stol.</p>	 <p>Foto: Maks Milharčič</p>

<p>Posestvo Poček</p> <p>Tekstualni opis enote: Nekdanje planinsko posestvo lipiške kobilarne, oziroma njene podružnice v Prestranku, danes obsega osrednji, pritlični hlev s strmo streho in dva objekta v ruševinah. Za osrednjo stavbo visok zidan silos za spravilo krme.</p> <p>Datacija enote: zadnja četrtnina 19. stol., druga četrtnina 20. stol.</p>	 <p>Foto: Maks Milharčič</p>
<p>Tišlerjev mlin</p> <p>Tekstualni opis enote: Lokalno tipično zasnovan stanovanjski objekt z mlinom, žago, zajeztivijo, mlinščico in mostom iz 19. stol.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Jakob Dedek in Filip Rangus</p>

2.4.2 Relacija: Žeje, Tišlerjev mlin – Matenja vas, vaško jedro (prbl. 3 km)

Matenja vas

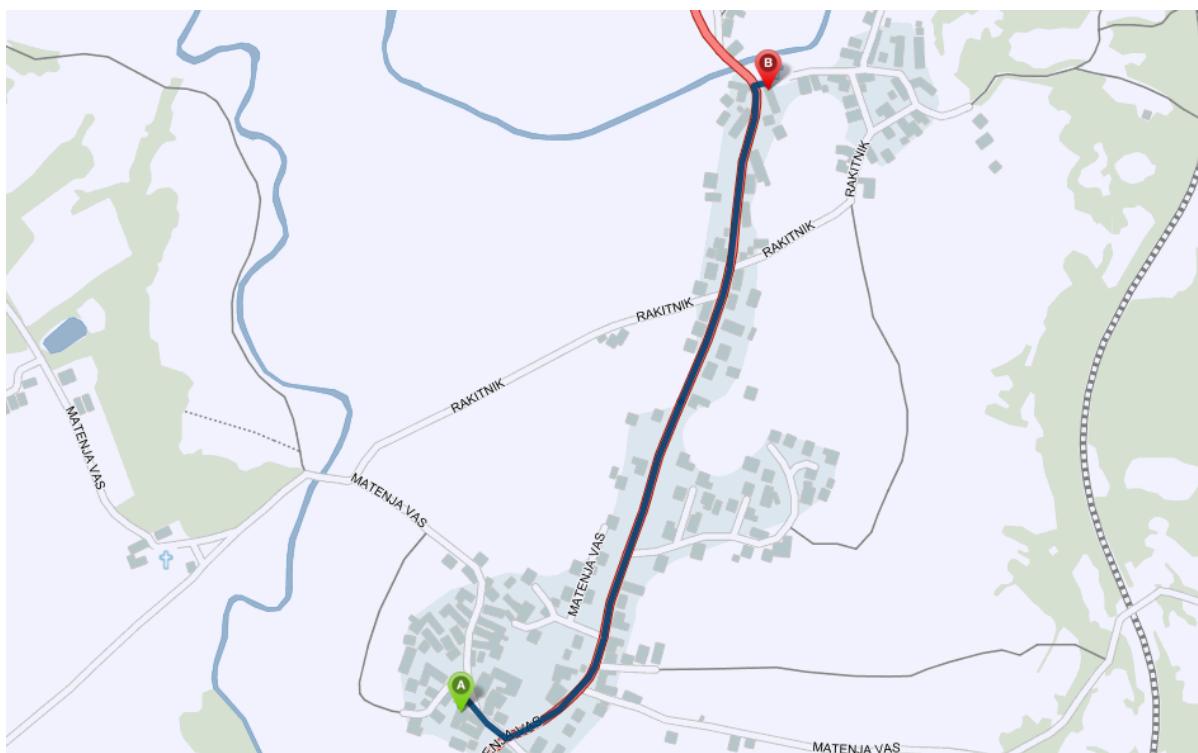
Naselje je eno izmed največjih v občini Postojna. V 70. letih so ljudje tu intenzivno gradili hiše. Zaradi povečane pozidave je postala Matenja vas ena izmed najbolj razčlenjenih in razpotegnjenih vasi na Postojnskem. Sestavlja jo več delov: staro gručasto jedro, novo naselje ter dva obcestna dela, ki sta raztegnjena ob regionalni cesti Rakitnik–Matenja vas in Matenja vas–Prestranek. Staro jedro, ki je najbolj zanimivo, se začinja z velikih trgom (domačini mu pravijo »Pod lipo«), kjer raste okrog 200 let stara lipa. Ob njej stoji kamnita miza, kjer so se in se še vedno zbirajo Matenjci. Pod lipo stojita lepo obnovljena vaška »štirna« in spomenik tigrovcu Tonetu Črnaču. Pod starim jedrom je območje, imenovano Križni ali Kužni dol. Tu naj

bi pokopavali žrtve kuge, ki je tod morila leta 1855. Staro jedro je večkrat pogorelo. O starosti jedra pričajo še ohranjene starejše hiše, zgrajene v znanem pivškem slogu. Kulturno življenje je bilo v vasi vedno prisotno in živahno. Matenjci so ohranili star običaj koledovanje. Pesem Kolednica je stara več kot 170 let je originalna matenjska. V vasi je bila tudi knjižnica, ki jo je pred propadom rešila Marijina družba, ki je nato v župnišču v Štivanu ustanovila Ljudsko knjižnico Matenja vas. Od leta 1871 je delovala tudi šola. Leta 1953 je bila z vso opremo preseljena na Prestranek. K vasi spada tudi zaselek Štivan, kjer je osrednja stavba cerkev sv. Janeza Krstnika, sezidana leta 1643 (Brovč, 2016).

Kulturna dediščina kraja

<p>Cerkev sv. Janeza Krstnika</p> <p>Tekstualni opis enote: Enovito cerkev sestavljajo tristrano zaključen prezbiterij, enako visoka in široka ladja ter zvonik s čebulasto streho v osi vhoda. Notranjščino, predelano v 19. stol., je 1937 poslikala M. Kralj. Glavni oltar iz 1739, stranska izklesal F. Rottman.</p> <p>Datacija enote: druga četrtina 17. stol., 1643, zadnja četrtina 17. stol., 1693</p> <p>Avtor(ji): Ivan Anton Čufar (kamnosek; 1/2 20. stol.), Janez Sever (kamnosek; 1622), Mara Kralj (slikar; 1937)</p>	 <p>Foto: Ana Novak</p>
<p>Domačija Matenja vas 47</p> <p>Tekstualni opis enote: Stegnjena pritlična domačija malega kmeta s hišo s tridelno zasnovo in gospodarskimi poslopji v nadaljevanju. Enostavni kamnoseški detajli.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Ana Novak</p>
<p>Domačija Matenja vas 49</p> <p>Tekstualni opis enote: Stegnjena pritlična domačija malega kmeta s hišo s tridelno zasnovo in gospodarskim poslopjem v nadaljevanju, oboje krito z isto strmo dvokapnico.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Ana Novak</p>
<p>Župnijsko središče</p> <p>Tekstualni opis enote: Nekdanje župnijsko središče obsega podružnično cerkev sv. Janeza Krstnika iz 17. stol., nekdanjo šolo, župnišče, nekdanjo mežnarijo in kapelico ter pokopališče. Cerkev je prvič omenjena leta 1400.</p> <p>Datacija enote: prelom 13. stol. in 14. stol., 1400, 18. stol., 19. st.</p>	 <p>Foto: Mojca Kristan</p>
<p>Vaško jedro</p> <p>Tekstualni opis enote: Vaško jedro s stegnjenimi domačijami z večinoma pritličnimi, deloma nadstropnimi hišami s centralnimi vhodi in strmimi dvokapnimi strehami. Stavbni fond je večinoma iz 19. stol. Omemba v urbarju za Postojno 1400.</p> <p>Datacija enote: prelom 14. stol. in 15. stol., 1400, 19. stol.</p>	 <p>Foto: Ana Novak</p>

2.4.3 Relacija: Matenja vas, vaško jedro–Rakitnik, cerkev (prbl. 1 km)

Rakitnik

Rakitnik se v listinah omenja leta 1292 kot sedež vaške župe. Takrat je dal patriarh Rajmund g. Comoretto iz Postojne v fevd deset zemelj, ležečih v vasi Rochetnich. Pisanih izpeljank imena je več, kot Rakitnik je prvič zapisan leta 1744. Nekoč so prebivalci vasi gojili predvsem živino, mleko pa so oddajali v bližnjo mlekarno v Kočah. Pomembnejšo panogo je v preteklosti predstavljalo tudi sadjarstvo. V času furmanstva je vas živela v glavnem na račun furmanov, ki so tu našli prenočišče, jedačo, pa tudi zabavo. Ob cesti je zraslo nekaj velikih, za tisti čas imenitnih hiš. Leta 1891 je požar, podkrepjen s hudo burjo, uničil skoraj celo vas. Rakičani so po požaru dobili pomoč in zgradili nove hiše, ki še danes predstavljajo staro jedro vasi (Samsa, 2017, 10–11).

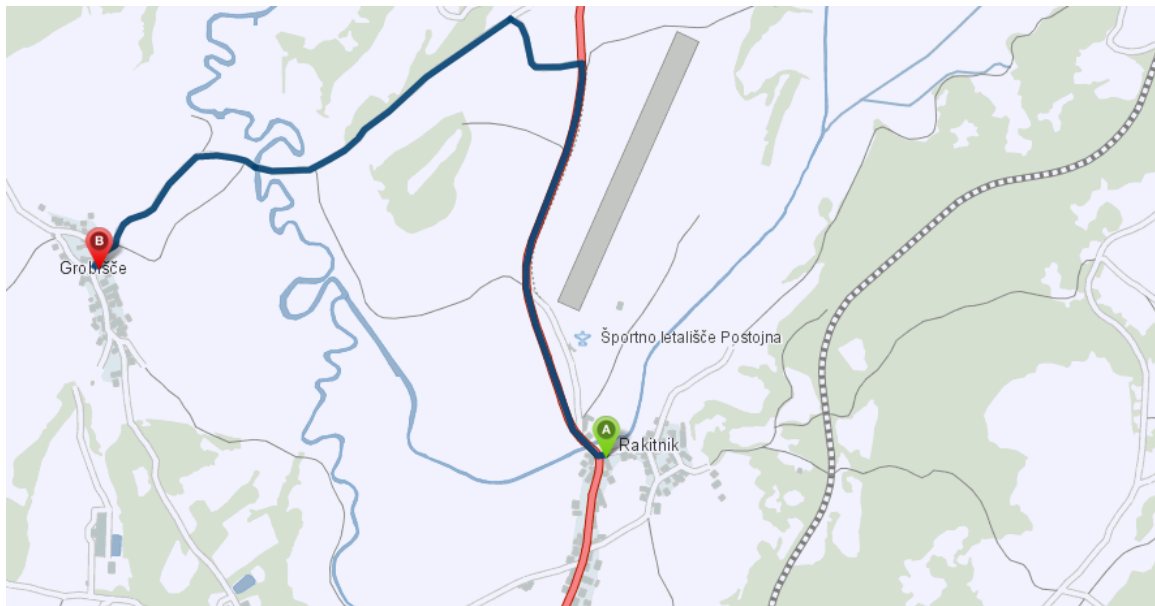
Cerkev Marijine zaroke stoji na klancu poleg potoka Stržena. Postavila sta jo na lastne stroške domačina Janez Milharčič, ki je bil duhovnik, in njegov nečak, posestnik Pavel Milharčič. Cerkev je bila dograjena leta 1746. Poleg cerkve stoji kamniti križ, izdelan v tipičnem pivškem stilu, narejen v zadnji četrtini 18. stoletja. Klemencova hiša je bila nekoč pomembna furmanska gostilna.

Kmečki dvorec ali pristava je pomemben kot zgodovinska priča gradnje v 17. stoletju in dokazuje socialno razslojenost na vasi, ki se je kazala v različni arhitekturi. Enonadstropno poslopje podeželskega veljaka z mansardo in s posebej poudarjeno podstrešno sobico je datirano z letnicama 1693 in 1794.⁶

⁶ <http://www2.arnes.si/~sopmmozi/rakitnik/Rakitnik.htm>

<p>Cerkev Marijine zaroke</p> <p>Tekstualni opis enote: Cerkev sestavljajo ladja, enako širok prezbiterij s tristranim zaključkom, ob severno steno ladje prizidana kapela in v zahodno steno delno inkorporiran zvonik s čebulasto streho. Oltarno sliko velikega oltarja je naslikal A. Herrlein</p> <p>Datacija enote: sredina 18. stol., 1746-1751</p>	 <p>Foto: Matic Klemenc</p>
<p>Domačija Rakitnik 14</p> <p>Tekstualni opis enote: Domačija z etažno hišo s strmo streho s čopoma, centralnim vhod in kamnitimi detajli. Na enem oknu letnica 1840. Pritlično gospodarsko poslopje s strmo streho.</p> <p>Datacija enote: druga četrtina 19. stol., 1840</p>	 <p>Foto: Ana Novak</p>
<p>Domačija Rakitnik 28</p> <p>Tekstualni opis enote: Vzporedna domačija večjega kmeta, z enonadstropno stanovanjsko hišo s strmo streho s čopoma. Ohranjeni kamniti detajli. Gospodarski niz je pritličen.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Matic Klemenc</p>
<p>Kmečki dvorec Rakitnik 8</p> <p>Tekstualni opis enote: Nadstropno, zidano stanovanjsko poslopje podeželskega veljaka je datirano z letnicama 1693 in 1794.</p> <p>Datacija enote: zadnja četrtina 17. stol., 1693, zadnja četrtina 18. stol., 1794</p>	 <p>Foto: Matic Klemenc</p>
<p>Vodnjak</p> <p>Tekstualni opis enote: Nekdanji vaški vodnjak z izvorno vodo ima kamnito trebušasto šapo, sestavljeno iz petih kosov, pokrito z lesenim pokrovom. Okrog vodnjaka je krožno postavljen tlak iz skrl.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Matic Klemenc</p>
<p>Vas (gručasta vas)</p> <p>Tekstualni opis enote: Vas s stegnjenimi in vzporednimi domačijami s pritličnimi hišami s centralnimi vhodi in strmimi dvokapnicami. Prva omemba vasi že v 13. stol. Današnji stavbni fond je pretežno iz 19. stol.</p> <p>Datacija enote: 13. stol., 19. stol.</p>	 <p>Foto: Ana Novak</p>

2.4.4 Relacija: Rakitnik, cerkev–Grobišče, vaško jedro (prbl. 3 km)

Grobišče

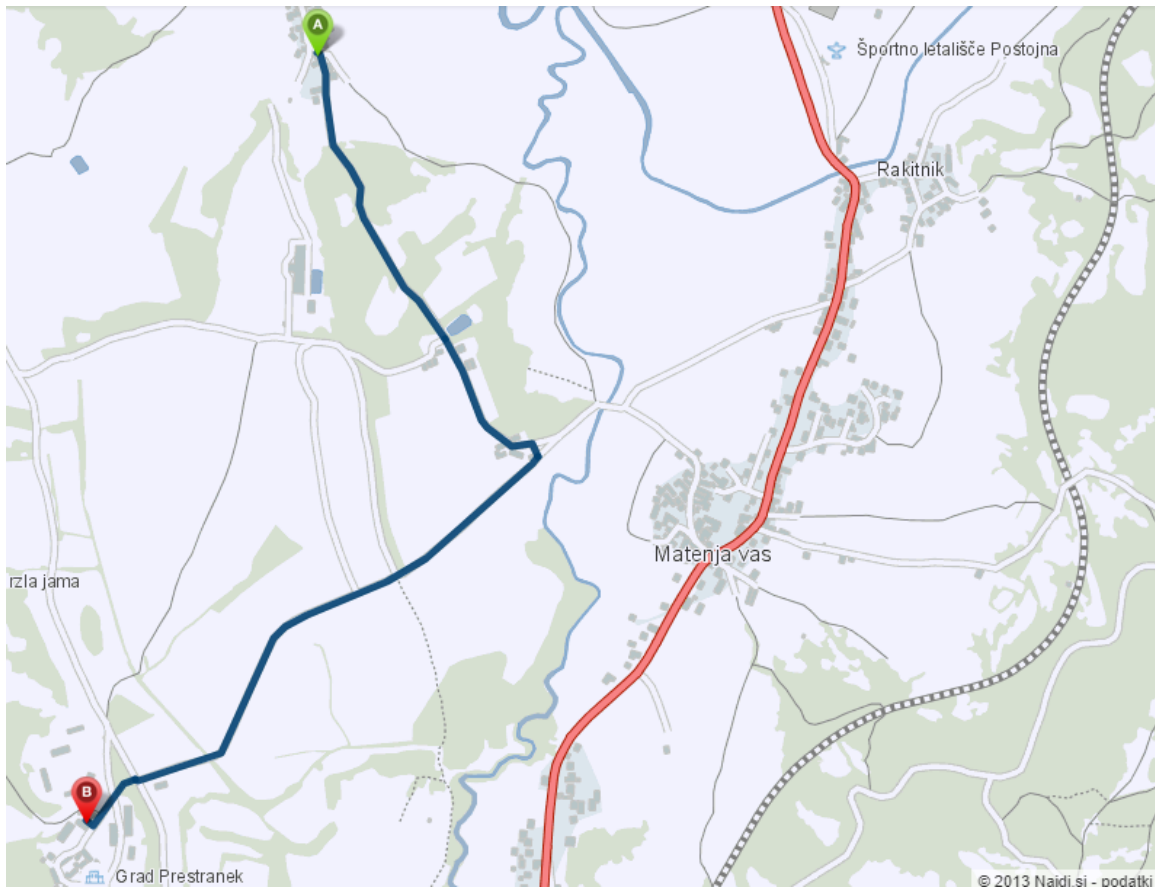
Nastanek vasi je zavrt v tančico skrivnosti. Niti približnega časa nastanka ni mogoče napisati, saj so pisni viri zelo skopi. Nastanek vasi lahko povežemo z nastankom župnije v Slavini, kajti v njenih virih so Grobišče omenjene že na samem začetku, saj so spadale v njeno cerkveno omrežje.

V vasi ima skoraj vsaka hiša svoj vodnjak z izvirno vodo, ne s kapnico. Vodnjakov, ki bi služili prvotnemu namenu, pa je bolj malo. Ob izhodu iz vasi proti štivanski drevesnici stoji kapelica, postavljena med letoma 1903 in 1904. Vas lastne cerkve nima, zato ima kapelica še večji pomen. Do šestdesetih let prejšnjega stoletja so v vasi delovale tri gostilne. Nekdaj Smrekarjeva gostilna je sedaj znana kot Kmečki turizem Smrekarjeva domačija (Brovc in Samsa, 2017, str. 11).

Kulturna dediščina kraja

<p>Grobišče - Vas</p> <p>Tekstualni opis enote: Obcestna vas s stavbnim fondom večinoma iz 19. stol., s stegnjenimi, vzporednimi in vogalnimi pritličnimi domačijami s strmimi dvokapnicami s čopi ter tridelno zasnovo hiš. Omemba v urbarju za Postojno okoli leta 1400.</p> <p>Datacija enote: prelom 13. stol. in 14. stol., 19. stol.</p>	 <p>Foto: Mojca Kristan</p>
<p>Domačija Grobišče 19</p> <p>Tekstualni opis enote: Vzporedno domačijo iz 19. stol. tvorijo pritlična stanovanjska hiša s strmo dvokapnico s čopoma, s tridelno zasnovo, z enostavnimi kamnoseškimi detajli, pritlični skedenj s strmo dvokapnico s čopoma in svinjak.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Mojca Kristan</p>

2.4.5 Relacija: Grobišče, vaško jedro–Grad Prestranek (prbl. 2,5 km)

Grad Prestranek

Kdaj natanko je nastal grad ne vemo, znano pa je, da so ga zgradili grofje Edlingi. Grad je v takratni Kranjski postal znan šele, ko ga je leta 1728 kupil avstrijski cesar Karel VI in ga je spremenil v podružnico kobilarne v Lipici, ki je bila že prej v cesarski lasti. Z dokupi okoliških posestev je posestvo obsegalo 1500 hektarov, v grajskih hlevih pa so skrbeli za 160 konj.

Leta 1735 je grad dobil sedanjo obliko. Po svoji zunanji podobi se ne razlikuje dosti od stanovanjskih in gospodarskih poslopij, ki ga obdajajo. Grajski stolp, opazen na starih upodobitvah, se je že zdavnaj izgubil. Že v avstrijskih časih so ga znižali ter spremenili v kapelo. Med bombardiranjem v 2. svetovni vojni je bila kapela poškodovana, tako da so jo po vojni podrli (Kolenc, 2006, str. 247–248). Fasadni del, ki gleda na dvorišče, na katerem najdemo star grajski vodnjak, je členjen s šestimi arkadami in prav toliko emporami.⁷

⁷ <http://www.prestranek.si/index.php/zgodovina.html>

Grad Prestranek

Tekstualni opis enote: Renesančni dvorec, zgrajen na pravokotni osnovi z zaprtim notranjim dvoriščem. Leta 1728 ga je kupil Karel VI. za potrebe kobilarne Lipica, ob ureditvi žrebčarne je bil prezidan. Po drugi vojni preurejen v stanovanja delavcev kmetijske zadruge.

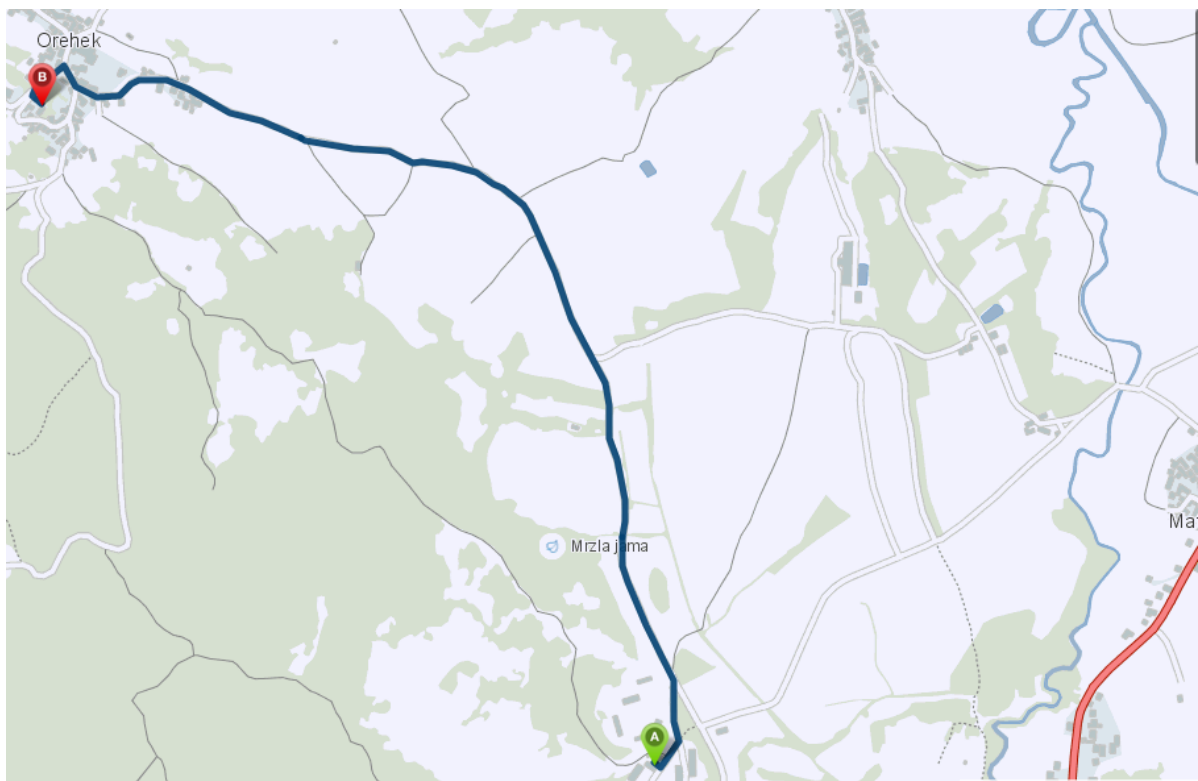
Datacija enote: sredina 16. stol., 17. stol., druga četrtina 18. stol., 1729-1735

Avtor(ji): Giovanni Fusconi (gradbenik; 1729-1735

Foto: Mark Manojlovič in Luka Jandrijevič

2.4.6 Relacija: Grad Prestranek–Orehek (prbl. 3 km)

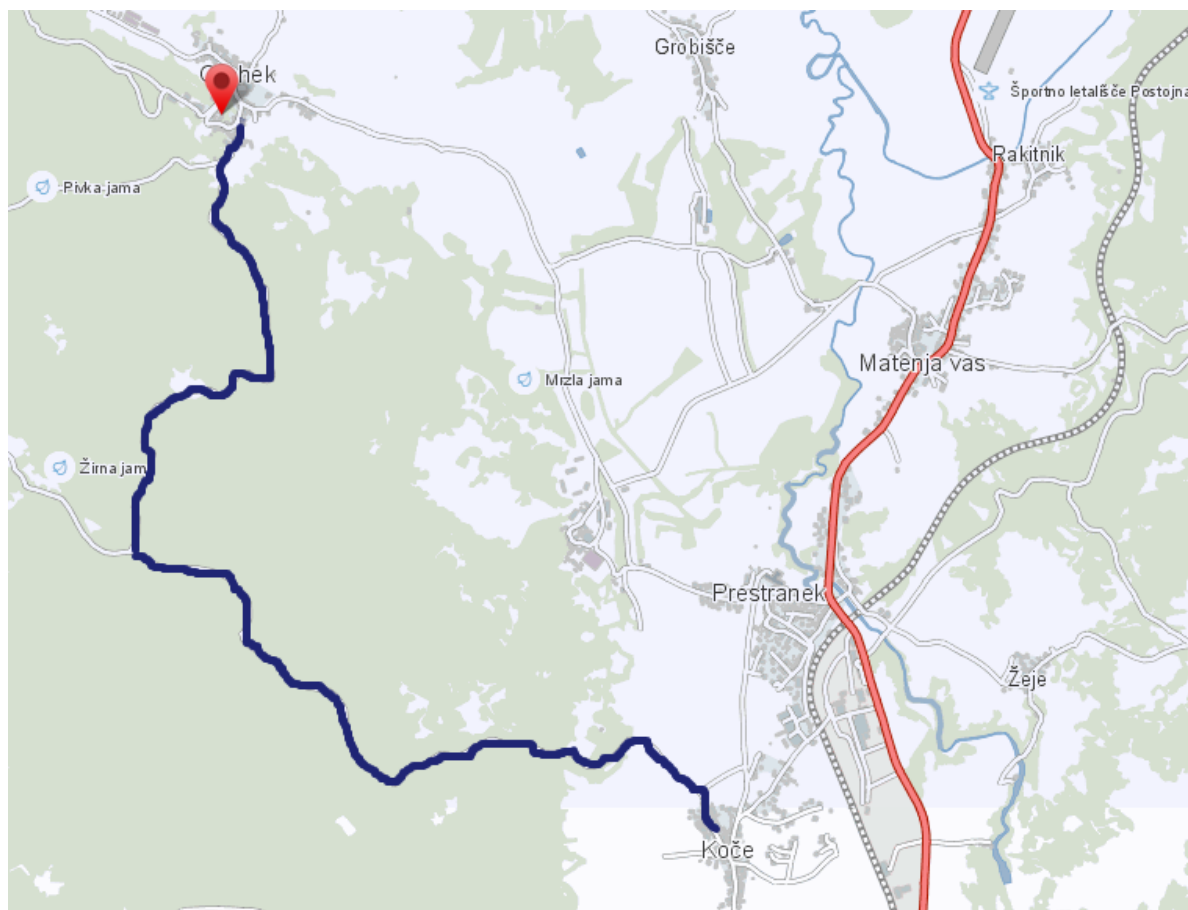
Orehek

Prvič je bil pisno omenjen leta 1245 kot Nussdorf. Tu so imeli svoj grad trije bratje, plemiči Orehovski: Rudolf, Haltrik in Otto. Plemiško bivališče je razpadlo. Leta 1584 je grof Ahacij Thurn na razvalinah prejšnjega gradu pozidal nov grad. Majhen zaselek se je nato začel spreminjati v večjo vas. Grajski gospodje so namreč potrebovali delovno silo in so z ugodnimi pogoji za gradnjo hiš privabili nove prebivalce. Nekoč so stale v Orehku tri cerkve, dve še vedno stojita. Okoli Orehka so sledovi starih poselitev – še iz časa kamene dobe (Jama v Lozi) in železnodobnih gradišč (Kolenc, 2006, str. 243, 247). Orehek je znan tudi po najstarejših lipah, orehah in hrastih. Ob gradu se bohoti tretja najstarejša lipa v Sloveniji. Omeniti velja še Vodno jamo v Lozi (v njej je bilo najdenih veliko ostankov iz paleolitika) in bogato zasigano Želetovo jamo (Brovč, 2015, str. 32).

<p>Cerkev sv. Florijana</p> <p>Tekstualni opis enote: Obzidano taborsko cerkev sestavljajo poznogotsko obokan prezbiterij, banjasto obokana ladja in masiven zvonik ob strani glavne fasade. V zvoniku so gotske strelne line, v vrhnjem delu so trifore (1672). V notranjosti kvalitetna baročna oprema.</p> <p>Datacija enote: 16. stol., tretja četrtina 17. stol., 1672</p> <p>Avtor(ji): Jernej Kristan (kamnosek; 1828)</p>	 <p>Foto: Patrik Beroč</p>
<p>Cerkev sv. Lovrenca</p> <p>Tekstualni opis enote: S pokopališčem obdana enoladijska cerkev s tristrano zaključenim prezbiterijem, zgrajena v 17. stol., z novejšo zvončnico. V obzidju je na zahodni strani porton iz 1613. V tlaku ladje je grobnična plošča Jakoba barona Hallerja z grbom iz 1621.</p> <p>Datacija enote: prva polovica 17. stol., 1613, 1626, prva četrtina 20. stol., 1902</p>	 <p>Foto: Patrik Beroč</p>
<p>Domačija Orehek 40</p> <p>Tekstualni opis enote: Etažna, vogalna domačija z vhodom v hišo pod nadstreškom, s tridelno zasnovo, enostavnimi kamnoseškimi detajli in strmo dvokapnico.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Patrik Beroč</p>
<p>Domačija Orehek 7</p> <p>Tekstualni opis enote: Domačija z enonadstropno hišo, krito s korčno dvokapnico, z vhodom pod arkadno lopo in etažnim gospodarskim poslopjem s strmo streho.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Patrik Beroč</p>
<p>Grad Orehek</p> <p>Tekstualni opis enote: Skupina objektov z značilno razvojno linijo od gradu do graščine od 16. do 20. stol. z ohranjenimi posameznimi deli nekdanje parkovne ureditve in obzidja. Omembe gradu segajo v leto 1245.</p> <p>Datacija enote: druga četrtina 13. stol., 1245, 16. stol., 17. stol., 18. stol., 19. stol., 20. stol.</p>	 <p>Foto: Patrik Beroč</p>
<p>Hiša Orehek 28</p> <p>Tekstualni opis enote: V breg vkopana hiša iz 19. stoletja, del nekdanje stegnjene domačije, s strmo streho s čopom, tridelno zasnovo in centralnim vhodom. Gospodarski del je porušen.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Patrik Beroč</p>

<p>Hiša Orehek 39</p> <p>Tekstualni opis enote: Etažna hiša iz 19. stoletja, s trikotniškim zaključkom, z dvokapno korčno streho, ima tridelno zasnovo in ohranjene kamnoseške detajle. V njej je delovalo župnišče. Ob hiši obzidan vrt.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Patrik Bergoč</p>
<p>Vas (gručasta vas)</p> <p>Tekstualni opis enote: Vas s stegnjenimi, vzporednimi in vogalnimi domačijami, predvsem pritličnimi, z enonadstropnimi hišami s strmimi strehami in centralnimi vhodi pod nadstreški in lopami. Stavbni fond je večinoma iz 19. stol. Omemba v urbarju za Senožeče 1460.</p> <p>Datacija enote: tretja četrtina 15. stol., 1460, 19. stol.</p>	 <p>Foto: Mojca Kristan</p>

2.4.7 Relacija: Orehek–Koče (gozdna pot; prbl. 6 km)

Koče

Koče, značilno vzdolžno pivško vas, lahko uvrstimo med prave urbanistične bisere. Vas je sklenjeno pozidana, tu najdemo visoke, tudi nadstropne hiše, ki so bile večinoma zgrajene v prvi polovici 19. stoletja, nekaj je tudi starejših. V Kočah stoji cerkev Sv. Marjete. Leta 1901 so v Kočah slovesno otvorili novo mlekarno (Čuk, 2006, str. 261, 263).

Najstarejša ohranjena hiša v vasi je Matjaževa (Koče št. 22; na dvoriščnem vogalnem kamnu nosi napis z letnico 1743). Starejše stavbe imajo uokvirjena zatrepna čela, okenske okvire z gladkimi kamnitimi podboji, »baročno« oblikovane portale in mnoge tudi arkadne lope pred vhodi.⁸

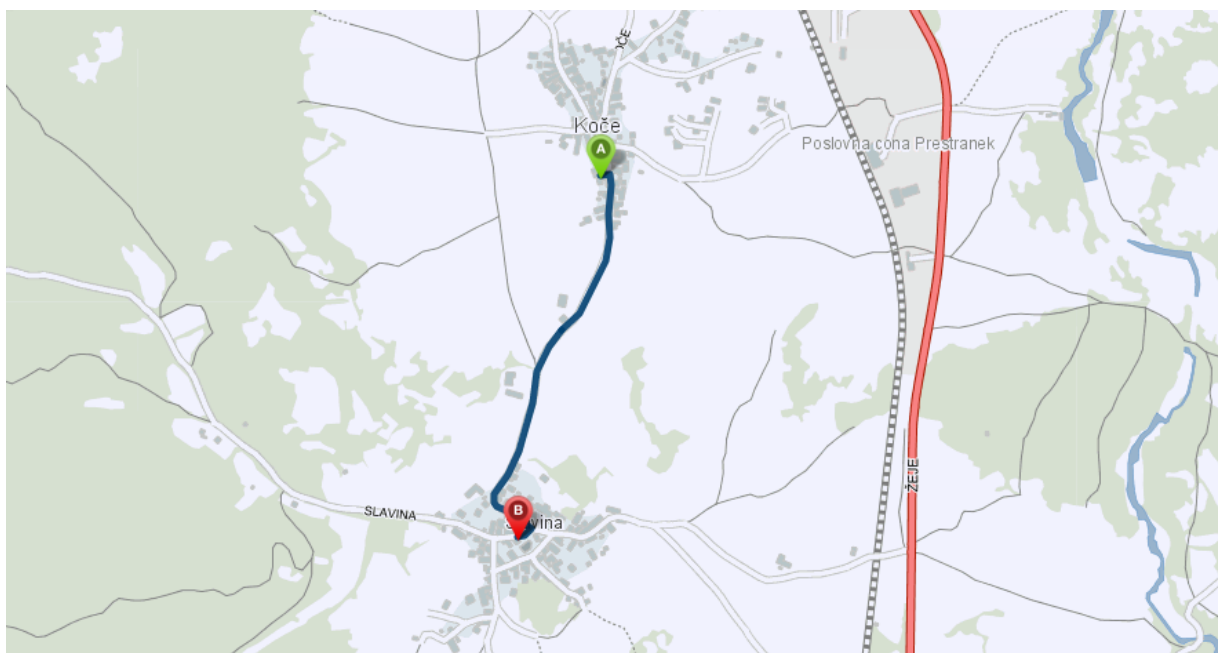
Kulturna dediščina kraja

<p>Cerkev sv. Marjete</p> <p>Tekstualni opis enote: Enoladijska cerkev z ravno zaključenim prezbiterijem in zvonikom, ki rahlo izstopa iz vhodne fasade, je bila zgrajena 1862 na mestu cerkve iz 17. stol. Velikemu oltarju iz 1769 je nastavek naslikal Š. Šubic 1866. V obzidju sta baročna portona.</p> <p>Datacija enote: druga polovica 17. stol., 1654, 1658, 1694, tretja četrtina 19. stol., 1862</p> <p>Avtor(ji): Štefan Šubic (slikar; 1866)</p>	 <p>Foto: Filip Rangus in Jakob Dedek</p>
<p>Domačija Koče 12</p> <p>Tekstualni opis enote: Stegnjena domačija iz 19. stoletja ima enonadstropno hišo s tridelno zasnovo, krito s korčno dvokapnico. Vhod pod kalono. Gospodarsko poslopje v nadaljevanju hiše.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Polona Požar</p>
<p>Domačija Koče 50 - domačija na vogel</p> <p>Tekstualni opis enote: Domačija iz 19. stoletja, z enonadstropno stanovanjsko hišo s plitvo dvokapnico, tridelno zasnovo in letnico 1840 na vhodnem portalu. Ohranjeni kamnoseški detajli. Pritlično gospodarsko poslopje.</p> <p>Datacija enote: druga četrtina 19. stol., 1840</p>	 <p>Foto: Polona Požar</p>
<p>Domačija Koče 8</p> <p>Tekstualni opis enote: Domačija malega kmeta iz 19. stoletja, z enonadstropno hišo s korčno streho in kuhinjskim prizidkom pod enokapnico. Pritlični gospodarski objekti s strmo streho oklepajo dvorišče.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Polona Požar</p>
<p>Hiša Koče 22</p> <p>Tekstualni opis enote: Enonadstropna hiša s plitvo dvokapnico in trikotnim zatrepom in zazidanim vhodom pod nekdanjo arkadno lopo. Kamniti detajli. Na dvoriščnem vogalnem kamnu napis IHS 1743.</p> <p>Datacija enote: druga četrtina 18. stol., 1743</p>	 <p>Foto: Polona Požar</p>
<p>Hiša Koče 24</p> <p>Tekstualni opis enote: Enonadstropna, tridelno zasnovana hiša s korčno dvokapnico, ki je na zatrepu trikotno zaključena, profiliran strešni venec, vhod pod kalono, ohranjeni kamnoseški detajli.</p> <p>Datacija enote: 19. stol.</p>	 <p>Foto: Polona Požar</p>

⁸ <http://www.koce.si>

<p>Hiša na domačiji Koče 5</p> <p>Tekstualni opis enote: Enonadstropna hiša z vhodom pod velbom, ki je nekoliko umaknjen v notranjost, ima strmo, predelano, dvokapno streho, pod katero shranjujejo seno. Ohranjeni kamniti detajli, okno z letnico 1808.</p> <p>Datacija enote: prelom 18. stol. in 19. stol., 1808</p>	 <p>Foto: Polona Požar</p>
<p>Komunski vodnjak</p> <p>Tekstualni opis enote: Okrogla, kamnita, rahlo trebušasta šapa vodnjaka nosi napis: "To štirno je pustila zidati leta 1862 Marija Kališter v Kočeh Rojena."</p> <p>Datacija enote: tretja četrtina 19. stol., 1862</p>	 <p>Foto: Jakob Dedek in Filip Rangus</p>
<p>Vas (obcestna vas)</p> <p>Tekstualni opis enote: Obcestna vas s stegnjenimi, vzporednimi in vogalnimi domovi, s pretežno pritličnimi hišami s strmimi strehami. Hiše s centralnim vhodom ali pod nadstreškom. Stavbni fond večinoma iz 18. in 19. stol. Omemba v urbarju za Postojno 1498.</p> <p>Datacija enote: zadnja četrtina 15. stol., 18. stol., 19. stol.</p>	 <p>Foto: Polona Požar</p>

2.4.8 Relacija: Koče–Slavina (prbl. 1 km)

Slavina

Slavina se začne v virih pojavljati v 9. stoletju, in sicer kot ena prvih župnij v tem delu slovenskega ozemlja. Da se je prav tu pojavilo krščansko svetišče, gre pripisati dolgoletni poselitvi teh krajev. Na gričih Gradišče in Baba sta izpričani prazgodovinski naselbini. Da sta bili obljudeni tudi v rimskem času, priča najdba rimskega denarja. Na bližnjem hribu Tabor je v srednjem veku stal tudi grad, ki je bil opuščen že v 15. stoletju. Vaščani so na njegovih ostankih kasneje postavili protiturški tabor. Janez Neptomuk Kalister (1806–1864), slavinski milijonar, je veliko pripomogel k razvoju zdravstva in šolstva (Kolenc, 2006, str. 252–255).

Legenda o nastanku slavinske cerkve govori, da je na griču Tabor živela pobožna vdova, ki je imela slepo hčer. Vdova naj bi vsak večer na jezeru pod gradom videla premikajočo se luč. Graščakinja je verjela, da je luč Marija in se zaobljubila, da če njena hči spregleda, ji sezida cerkev. Mladenka je res spregledala, jezero je usahnilo. Tedaj je v zahvalo postavila cerkev Vnebovzete. Skozi zgodovino se je obdržalo ime vasi: Marija na jezeru.

Slavino je omenjal tudi Valvasor. O njej pove: "Slavina je velika in lepa vas". Slavina ima bogato preteklost, a z leti se je Postojna večala in s tem pridobivala upravne funkcije. Vas še danes velja za zelo pomembno vas in župnijo.⁹

Kulturna dediščina kraja

Cerkev Marijinega vnebovzetja

Tekstualni opis enote: Triladijska cerkev s tristrano sklenjenim prezbiterijem in zvonikom, na novo zgrajena v 17. stol., podaljšana 1812, je bila sedež pražupnije. Gotski prezbiterij služi kot zakristija. Kvalitetna oprema (Robba, Slavinski mojster), poslikava (Ogrin).

Datacija enote: 10. stol., druga četrtina 17. stol., 1636, prva četrtina 19. stol., 1812

Avtor(ji): Simon Ogrin (slikar; 1888)

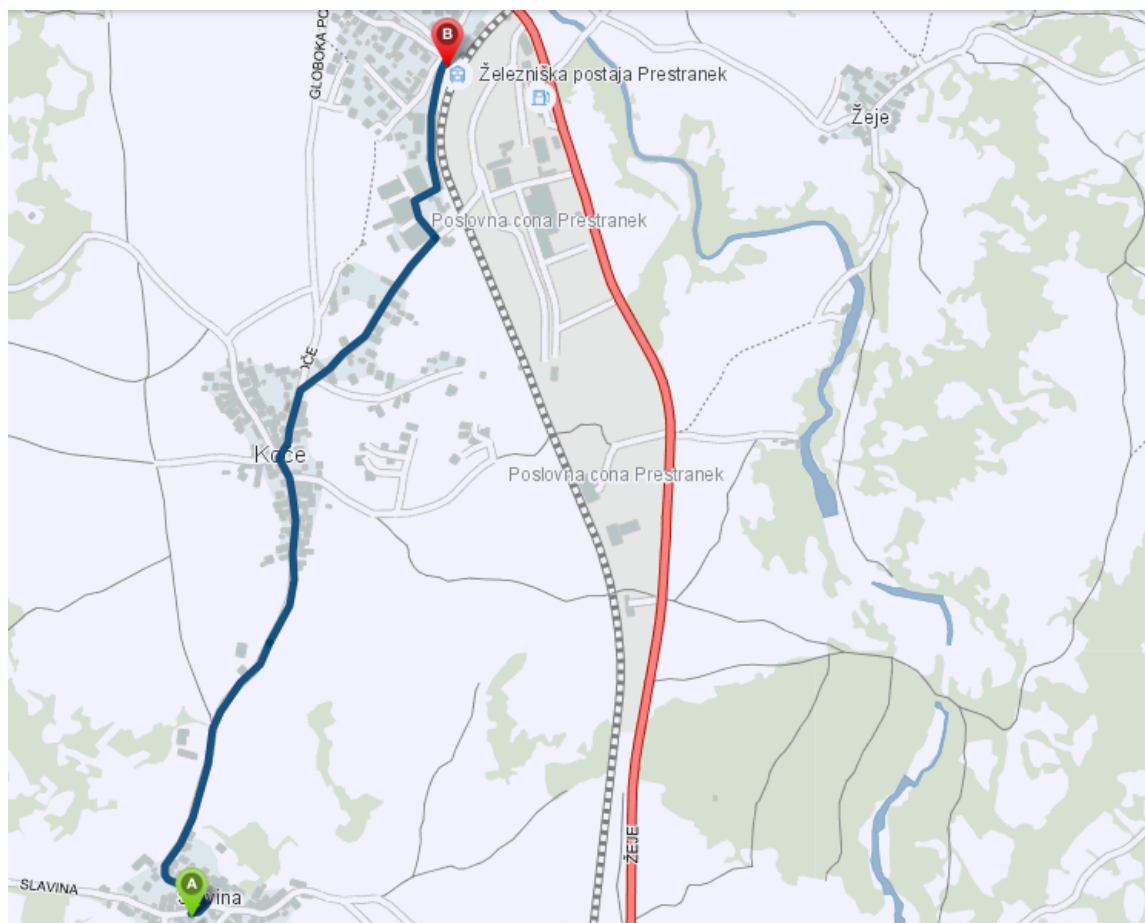

Foto: Goran Uljan

⁹ https://sl.wikipedia.org/wiki/Slavina,_Postojna

<p>Šola</p> <p>Tekstualni opis enote: Avstrijska šolska zgradba s štirikapno streho je bila zgrajena leta 1891. Enonadstropna stavba ima kamnite okenske okvirje in kamnit portal v pritličju. Vhodna fasada je obdelana z rustiko v ometu.</p> <p>Datacija enote: zadnja četrtina 19. stol., 1891</p>	 <p>Foto: Goran Uljan</p>
<p>Župnišče Slavina 53</p> <p>Tekstualni opis enote: V 16. stol. zasnovana stavba je bila barokizirana 1772. Dolga devetosna fasada ima v nadstropju baročno oblikovana okna s profiliranimi prekladami. Osrednja os je poudarjena s polkrožnim portalom in oknom nad njim. Streha je oblikovana na čop.</p> <p>Datacija enote: 16. stol., tretja četrtina 18. stol., 1772</p>	 <p>Foto: Ana Novak</p>
<p>Vas (gručasta vas)</p> <p>Tekstualni opis enote: Zvezdasta vas, prvotno farna gruča, s stegnjenimi, vzporednimi in vogalnimi domovi, s pritličnimi in etažnimi hišami, s centralnimi vhodi, vhodi pod arkado in nadstreškom in s strmimi dvokapnicami. Omemba v urbarju za Postojno 1498.</p> <p>Datacija enote: zadnja četrtina 15. stol., 1498, 18. stol., 19. stol</p>	 <p>Foto: Ana Novak</p>

2.4.9 Relacija Slavina – Prestranek, železniška postaja (nazaj na izhodišče; prbl. 2 km)

3 Turistični produkt

Kot turistični proizvod smo pripravili srednje zahtevno krožno kolesarsko pot, dolgo približno 23 km. V vsakem kraju smo postavili v ospredje nekaj zanimivosti in o njih posneli kratek filmček, utrinek iz zgodovine oziroma sedanjega časa ali pa predstavitev običaja, legende ... Učenci so pripravili vprašanja, na katere so odgovarjali domačini in lokalni poznavalci zgodovine ter kulturne dediščine v obliki vodenega pogovora, intervjuja. Postavili so nekaj ključnih vprašanj, glede na odziv sogovorcev so z intervjujem nadaljevali. Z domačini smo se sproti dogovarjali, kdaj in kje se dobimo.

Teme videoposnetkov:

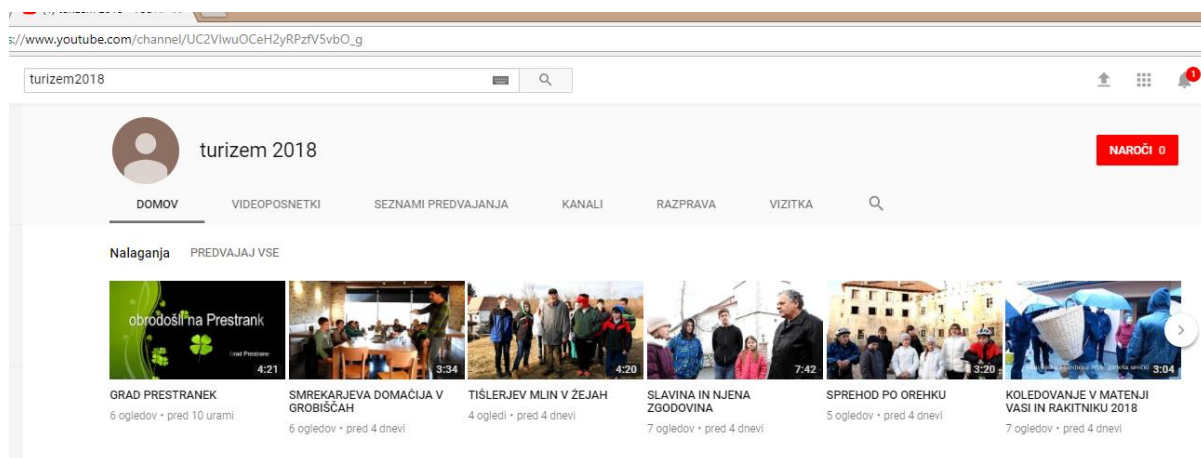
1. železniška postaja na Prestranku (informator: Andrej Poljšak, nekdanji šef postaje Prestranek);
2. Grad Prestranek (informatorja: direktor podjetja Grad Prestranek, d.d., g. Josip Vidic, ter ga. Valerija Jevšnik, ki je tam zaposlena);
3. arhitekturne značilnosti stavb pod spomeniških varstvom (Koče; informatorji: mag. Davor Kernel, muzejski svetovalec Goriškega muzeja, ga. Tina Košuta, predsednica KŠD Koče, ter red. prof. dr. Jedert Vodopivec Tomažič, lastnica prenovljene domačije),
4. mlini in žage na reki Pivki (Žeje – Tišlarjev mlin; informator: g. Janko Milharčič, lastnik mlina),
5. Orehek (staro orodje, grad Orehek, vaško jedro ...; informatorka: ga. Tina Klanjšek, predsednica KS Orehek),
6. Slavina in njena zgodovina (informator: g. Leon Kernel)
7. pripovedi, legende (informatorja: g. Leon Kernel (Slavina), mag. Davor Kernel, muzejski svetovalec Goriškega muzeja (Koče);
8. stari običaji: koledovanje (Matenja vas, Rakitnik; informator: g. Sandi Skočir, predsednik vaške skupnosti Matenja vas), tepežkanje, vahtanje idr.
9. Grobišče (primer prenove – Smrekarjeva domačija; informatorja: zakonca Stegel, lastnika domačije).

Izdelali smo zloženko z zemljevidom in kratkim opisom krajev našega šolskega okoliša, ki jo namenjamo **naključnim popotnikom**. Zloženko (Priloga 1) smo opremili s QR-kodami, prek katerih si lahko popotniki na kraju samem ogledajo kratek video posnetek in tako spoznajo delček naše kulturne dediščine.

Druga ciljna skupina našega proizvoda so pa **učenci od 6. do 9. razreda** – njim namenjamo delo v aplikaciji CŠOD misija (Priloga 2). Otrokom želimo tako ponuditi doživetje na prostem, v naravi, ob tem pa spoznavanje naše kulturne dediščine. Tako bi se v okviru dneva dejavnosti preizkusili v reševanju interaktivnih nalog, do katerih dostopajo prek pametnega telefona. V tem primeru se učencu razdelijo v skupine po 4–5 otrok. Vsaka skupina potrebuje en pametni telefon, na telefonu mora biti naložena aplikacija CŠOD misija. Učenci morajo na zahtevanih lokacijah rešiti naloge oziroma izzive.

3.1 Videoposnetki

Videoposnetke smo naložili na Youtube (8 posnetkov), in sicer na račun turizem2018:

Povezava: https://www.youtube.com/channel/UC2VlwuOCeH2yRPzfV5vbO_g

3.2 Zloženska, namenjena naključnim popotnikom (Priloga 1), in QR-kode

Vsak videoposnetek smo opremili s QR-kodo ter ga naložili na Youtube. QR koda je dvodimenzionalna črna koda. Sama beseda QR je kratica za angleški besedi "Quick Response" ("hiter odziv"). QR-kode so sestavni del zloženske, ki smo jo izdelali.

Primer QR-kode

Uporaba QR kod se je najbolj udomačila v svetu oglaševanja. Tovrstne kode se vedno pogosteje pojavljajo v revijah, na plakatih, letakih in nas usmerjajo na dodatne informacije, ki se nahajajo na določeni spletni strani. Vendar za obisk spletne strani ni potrebno prepisovati spletnega naslova v URL vrstico, ampak uporabnik s fotoaparatom pametnega telefona posname kodo.¹⁰

Za prepoznavanje QR-kod potrebujemo bralnik QR-kod, ki pa je na voljo tudi kot brezplačna aplikacija. Ko je koda odčitana, nas naprava usmeri na zeleno spletno stran.

QR-kode naših videoposnetkov:

	Grad Prestranek		Orehek
---	-----------------	--	--------

¹⁰ <https://www.varnaininternetu.si/2014/kaj-se-skriva-za-qr-kodo/>

	Koče		Železniška postaja
	Koledovanje		Slavina
	Tišlerjev mlin		Smrekarjeva domačija

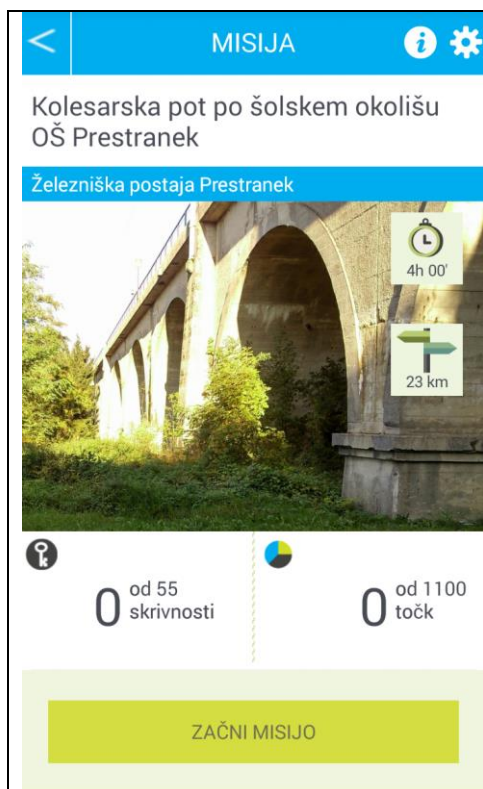
3.3 Dan dejavnosti za učence od 6. do 9. razreda (5 šolskih ur)

V primeru organiziranega dneva dejavnosti učenci rešujejo naloge (izzive) prek mobilne aplikacije CŠOD misija (Priloga 2). Aplikacija uporabnikom omogoča, da svoj obisk učnih poti v naravi obogatijo z uporabo mobilne tehnologije, učno pot pa s pomočjo izzivov spremenijo v pravo misijo na prostem. CŠOD Misija je uporabnikom na voljo za tri operacijske sisteme: iOS, Android in Windows Phone. Uporabniki s seznama misij naložijo tisto misijo, ki jo želijo obiskati, nato pa vas aplikacija s pomočjo GPS-navigacije vodi od točke do točke po vnaprej predvideni poti. Na vsaki točki lahko uporabnik prebere ali posluša zanimive podatke o lokaciji, na kateri se nahaja, si ogleda slike, ima pa tudi možnost reševanja različnih izzivov v obliki kvizov, odgovorov na vprašanja in iskanja razlik na slikah.

Izzivi so pripravljene tako, da mora uporabnik raziskovati naravo okrog sebe, v pomoč pa so mu tudi podatki, ki jih nudi aplikacija. Ko je izziv uspešno rešen, uporabnik dobi točke. Ko nabere dovolj točk za posamezno pot, prejme tudi značko, ki služi kot priznanje za uspešno opravljeno misijo. Aplikacija je zasnovana tako, da lahko uporabnik do vsebin dostopa šele takrat, ko se dejansko nahaja v okolju, ki ga želi raziskati. Zazna namreč, kdaj je uporabnik dejansko dovolj blizu točke, ki jo raziskuje, in mu šele v tem primeru omogoči reševanje izzivov in nabiranje točk. Misije tako ni mogoče opraviti na daljavo, nujna je pot v naravo, s tem pa resnično dosežemo povezavo učenja na prostem z modernimi informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami in pozitivne učinke, ki jih s tako povezavo lahko dosežemo (Ogrizek, 2016, str. 9). Več o aplikaciji si lahko preberete na: <http://misija.csod.si/si/>.

Izhodišče naše misije je železniška postaja Prestranek. Tukaj dobijo učenci osnovne informacije o poteku dneva dejavnosti in se razdelijo v skupine. Preverimo, če ima vsaka skupina pametni telefon ter aplikacijo CŠOD misija.

3.2.1 Aplikacija CŠOD misija in naša kolesarska pot (več izzivov v Prilogi 2)

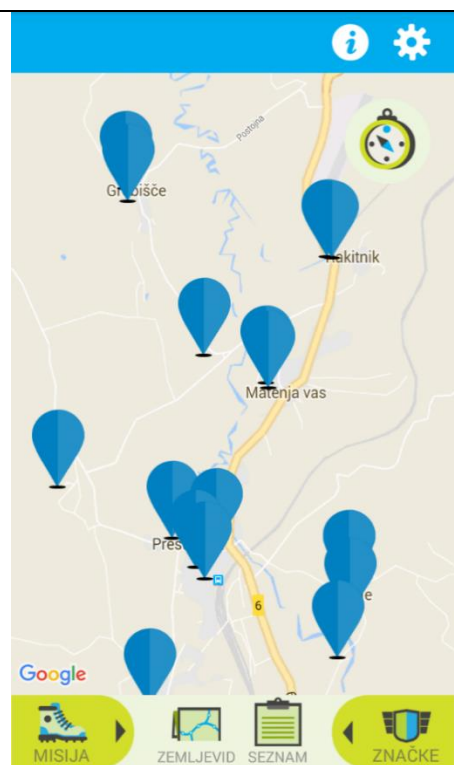
Čaka te kolesarska pot, dolga okrog 23 km, ki te bo peljala po vseh vaseh šolskega okoliša OŠ Prestranek. Na poti te čaka ogled vaških zanimivosti in izzivi, ki jih moraš opraviti. Pot med kraji premaguješ s kolesom, po vaseh samih nadaljuješ peš od zanimivosti do zanimivosti.

Izhodišče kolesarske poti je železniška postaja Prestranek. Pot te vodi od Prestranka proti Žejam, Matenji vasi, Rakitniku, Grobiščam, Gradu Prestranek, Orehku, Kočam, Slavini in nazaj proti Prestranku.

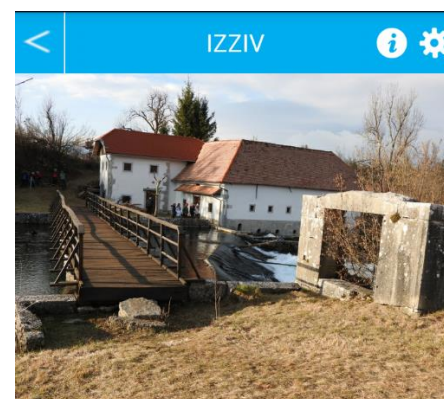
Pazi na svojo varnost in ne uporabljalj telefona med kolesarjenjem. Upoštevaj cestno-prometna pravila in uporabljalj ustrezno kolesarsko opremo.

Osvojena značka po opravljenih izzivih

Naše točke

1 2 3 4 5

Najdlje delujoči mlin

Kateri mlin je deloval najdlje?

- 1 Tišlerjev.
- 2 Jerinov.
- 3 Čadežev.

Primer izziva

3.2.2 Načrt izvedbe dneva dejavnosti

KONTAKTNE OSEBE:

Mojca Kristan (041 993 241); Goran Uljan (041943 654); Polona Požar (040 994 761), OŠ Prestranek (05 7542512)

Druge pomembne številke: policija (113), reševalci (112), center za obveščanje (112)

SODELUJOČI:

- spremljevalni učitelji – po normativih glede na število otrok
- do 25 otrok, razdeljenih v skupine 4–5 otrok; vsako skupino spremlja učitelj

KAJ POTREBUJEJO UČITELJI:

- kolo in ustrezna kolesarska oprema ter varnostni telovniki
- sezname otrok s kontakti staršev/skrbnikov
- zaščita za klope, sonce ipd.
- prva pomoč
- malica, ki jo udeležencem razdelijo pred dejavnostjo

KAJ POTREBUJEJO UČENCI:

- pametni telefon in aplikacijo CŠOD misija
- varnostni telovniki in odsevniki
- zaščita pred vremenskimi vplivi, klopi
- kolo in ustrezno kolesarsko opremo

DEJAVNOSTI PRED SAMO IZVEDBO:

- obveščanje staršev in učencev glede prometne varnosti, primerni obleki, obutvi, obnašanju, opremi ipd.
- obveščanje policije, da bo na ta dan potekal kolesarski dan dejavnosti

4 Trženje in promocija

Kako je z vključitvijo našega turističnega proizvoda tudi širše, ali je našo idejo mogoče vključiti v obstoječo ponudbo po krajih našega okoliša, lahko povprašamo pri naslednjih ustanovah, društvih, krajevnih skupnostih in turističnih ponudnikih:

- Občina Postojna;
- Notranjski muzej Postojna;
- Turistično društvo Postojna in TIC Postojna;
- Krajevna skupnost Prestranek;
- Športno kulturno društvo Orehek in KS Orehek;
- Kulturno športno društvo Koče;
- Smrekarjeva domačija;
- Grad Prestranek, turizem, kmetijstvo in storitve, d. d.;
- Avio Pub Rakitnik;
- Turistična kmetija pri Malnarjevih v Slavini;
- Osnovne šole v Občini Postojna,
- lokalni ponudniki prenočišč.

Na omenjenih lokacijah bi razdelili zloženke z zemljevidom in QR-kodami, prek katerih si ogledajo videoposnetke. Izpostavili smo tudi možnost uporabe brezplačne mobilne aplikacije CŠOD misija.

Naš produkt bo predstavljen tudi na šolski spletni strani.

5 Predstavitev na turistični tržnici

Stojnica bo predstavljala maketo kolesarske poti in zanimivosti na njej. Na maketi bodo označene točke, kjer se nahaja določena zanimivost. O zanimivostih se bodo na računalnikih predvajali narejeni videoposnetki. Poskusili se bomo dogovoriti s snovalci aplikacije CŠOD misija, da nam na dan prireditve postavijo GPS-točko, da lahko obiskovalcem predstavimo delovanje aplikacije in nekaj izzivov v njej. Tako bomo obiskovalce seznanili z načinom, kako si sami aplikacijo naložijo na svoj pametni telefon in se v svojem prostem času odpravijo na pot ter se preizkusijo v svojem znanju.

Na predstavitvi bo sodelovalo 9 učencev. Učenci bodo oblečeni v majice, s katerimi bomo opozarjali na naš proizvod. Štirje učenci bodo sočasno na stojnici, nekateri bodo promovirali našo ponudbo: razdeljevali bodo zloženke z zemljevidom, spominke, obiskovalcem delili v šoli spečene »grajske« piškote iz moke iz ekoloških žit, ki jih pridelujejo na Gradu Prestranek. Na stojnici bodo na voljo ptički iz testa, ki jih bodo za nas spekle gospodinje iz Žej, tako kot to naredijo ob običaju tepežkanje. Nekateri učenci bodo vabili k ogledu videoposnetkov, ki se bodo vrteli na stojnici, odgovarjali na vprašanja obiskovalcev ter razdeljevali glasovalne kupone.

6 Zaključek

V okviru projektne naloge smo z učenci pregledali register nepremične kulturne dediščine. V nalogi smo se osredotočili na stavbno in naselbinsko kulturno dediščino krajev našega šolskega okoliša, in sicer na stare tipične hiše ter gospodarska poslopja ob njih, mline, vodnjake, gradove, cerkve.

Z učenci smo ugotovili, da naši mali kraji skrivajo pravo bogastvo kulturne dediščine. Ugotovili smo tudi, da žal velik del stavbne dediščine žalostno propada. Grada Orehek in Prestranek kličeta po prenovi, veliko hiš pod spomeniškim varstvom je prepuščenih propadanju. Prišli smo tudi do ugotovitve, da je po vaseh veliko posameznikov, ki spoštujejo kulturno dediščino kraja. Nekateri zbirajo stare predmete, orodje, drugi ljubiteljsko raziskujejo preteklost krajev ter cenijo arhitekturno dediščino. Izpostavili smo tudi dva zanimiva stara običaja, ki ju domačini še ohranjajo (poleg npr. pustovanja, postavljanja mlajev ipd.), in sicer koledovanje (videoposnetek iz Matenje vasi in Rakitnika) ter tepežkanje (Žeje – izziv v aplikaciji CŠOD misija).

Prišli smo tudi do ugotovitve, da kraji v naši okolici, ki sicer ležijo na ugodni prometni povezavi Postojna–Reka, ne ponujajo celovite turistične ponudbe, ki bi povezala posamezne vasi. Zato smo kot turistični produkt pripravili krožno kolesarsko pot, ki bi kraje med sabo povezala in v vsaki vasi nekaj izpostavila. Da bi k ogledu lokalnih zanimivosti privabili mlade oziroma ljubitelje IKT-tehnologije, smo posneli osem videoposnetkov, ki so dostopni prek QR-kod na zloženki, ter se povezali s snovalci aplikacije CŠOD misija in z njihovo pomočjo ustvarili svojo misijo, ki je dostopna prek pametnih telefonov.

Poudariti velja, da je uporaba pametnih telefonov le orodje, s katerim lažje dosegamo zastavljene cilje, in ni sama sebi namen. S pomočjo aplikacije učenci rešujejo naloge, poimenovane izzivi, na določenih lokacijah. Menimo, da so na ta način naloge za učence privlačnejše, prav tako ni treba s seboj jemati učnih listov, svinčnikov, zemljevidov ipd., saj aplikacija združuje vse našteteto. Na ta način lahko učencem spoznavanje lokalne kulturne dediščine lažje približamo.

Za pravi izziv se je izkazalo sodelovanje z domačini in lokalnimi poznavalci naše kulturne dediščine pri snemanju videoposnetkov. Vsem se iskreno zahvaljujemo za pomoč, informacije, sodelovanje. Z našimi radovedneži smo bili povsod izjemno lepo sprejeti, nam je pa samo dogovarjanje in usklajevanje ter pripravljanje na snemanje vzelo veliko časa, prav tako smo se morali prilagajati vremenskim razmeram. Naš trud se je poplačal, nastalo je nekaj zanimivih posnetkov, ki nam dajejo vpogled v tukajšnjo tradicijo, zgodovino, življenje. Poglobili smo se v dediščino naših krajev in izvedeli veliko novega, kar bomo lahko s pridom izkoristili tudi pri prihodnjih generacijah naših učencev.

Učenci so pri projektu izjemno radi sodelovali, vključenih jih je bilo veliko število, in nikoli nismo imeli težav, da ne bi prihajali na snemanja in druge dejavnosti, povezane s projektom, ki so potekale izključno v popoldanskem času, po pouku. Ker sta nas rok za oddajo naloge ter zima prehitela, kolesarske poti, zanimivosti in izzivov na njej z večjim številom učencev žal nismo uspeli preizkusiti, tako da jo bomo ob prvih sončnih pomladnih dneh.

7 Viri in literatura

- Brovč, G. 2015. Orehek. *Postojnski prepih*, 48/9. str. 32.
- Brovč, G. in Samsa, M., 2017. Grobišče. *Postojnski prepih*, 71/11, str. 10–12.
- Brovč, G., 2015. Prestranek. *Postojnski prepih*, 53/9; str. 8–9.
- Brovč, G., 2016. Matenja vas. *Postojnski prepih*, 68/10, str. 10–11.
- Brovč, G., 2016. Štivan. *Postojnski prepih*, 59/10, str. 36.
- Brovč, G., 2017. »Štirimostovje« na Prestranku. *Postojnski prepih*, 76/11, str. 32.
- Čuk, A., 2017. Pesem od železne ceste po Notranjskem. *Postojnski prepih*, 75/11, str. 3.
- Kolenc, D., 2006. *Dober dan, Krpanova dežela: sprehodi po notranjskih poteh*. Postojna:
 - Notranjsko-kraški regionalni zavod za turizem : Postojnska jama, turizem.
- Ogrizek, Z., 2016. Sodobna tehnologija v šoli v naravi. *Revija Šola v naravi*, VIII, str. 9.
- Samsa, M. 2017. Rakitnik. *Postojnski prepih*, 78/11, str. 10–11.
- Samsa, M. in Brovč, G., 2017. Žeje. *Postojnski prepih*, 74/11, str. 10–11.
- Čuk, A., 2006. *Postojna : na prelomu stoletij = at the turn of centuries : Postojna, sloveča Postojnska jama in njena okolica na starih razglednicah = Postojna, the famous Postojna Cave and the town's environs on old postcards*. Vrhnika, Galerija 2.
- Grad Prestranek. O nas. Dostopno na: <http://gradprestranek.si/o-nas/> (pridobljeno 3. 1. 2018).
- Register nepremične kulturne dediščine. Dostopno na: <http://rkd.situla.org> (pridobljeno 20. 11. 2017).
- <http://zemljevid.najdi.si> (pridobljeno 20. 11. 2018).
- Aeroklub Postojna. Dodatna in turistična ponudba. Dostopno na: <http://www.aeroklub-postojna.si/index.php/sl/ponudba/dodatna-ponudba> (pridobljeno 3. 1. 2018).
- Smrekarjeva domačija. Dostopno na: <http://www.smrekarjeva-domacija.si> (pridobljeno 3. 1. 2018).
- Gurmanček. Turistična kmetija z nastanitvijo pri Malnarjevih. Dostopno na: <http://www.gurmancek.si/ads/turisticna-kmetija-z-nastanitvijo-pri-malnarjevih/> (pridobljeno 3. . 2018).
- Možina, P. Predstavitev vasi Rakitnik. Dostopno na: <http://www2.arnes.si/~sopmmozi/rakitnik/Rakitnik.htm> (pridobljeno 3. 1. 2018).
- Krajevna skupnost Prestranek. Zgodovina Prestranka. Dostopno na: <http://www.prestranek.si/index.php/zgodovina.html> (pridobljeno 5. 1. 2018).
- Koče. Koče skozi čas. Dostopno na: <http://www.koce.si/index.php/zgodovina-vasi-koce> (pridobljeno 5. 1. 2018).
- Slavina, Postojna. Wikipedia. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Slavina,_Postojna. Pridobljeno 10. 1. 2018.
- Varni na internetu. QR koda – zakrita nevarnost. Dostopno na: <https://www.varninainternetu.si/2014/kaj-se-skriva-za-qr-kodo/> (pridobljeno 5. 1. 2018).

8 Priloge

8.1 Priloga 1 – Zloženska

Lačni?

Priporočamo:

- Avio Pub (Rakitnik)
- Turistična kmetija pri Malnarjevih (Slavina)
- Smrekarjeva domačija (Grobišče)
- Gostilna Na Gradu (Grad Prestranek)

Naloži si na svoj telefon aplikacijo ČSOD misija in se preizkusi v izzivih!

Še več pustolovščin?

Priporočamo:

- panoramska vožnja z letalom (letališče Postojna)
- jahanje konj (Grad Prestranek)
- pumptrack (Prestranek, Orehek)
- ogled Ovčje jame
- opazovanje ptic (Rakitnik, Štivan)

Kje smo:

Kontakt:

Osnovna šola Prestranek
Ulica 25. maja 14a
6258 Prestranek

Telefon: 05 754 25 12

Elektronski naslov:
os.prestranek@guest.arnes.si;
turizem2018@gmail.com

Na kolesu
spoznavam Prestranek

1 **Prestranek**: Prestranek se lahko za svoj nastanek zahvali sosednji, zaradi sedeža cerkvenih oblasti nekoč pomembnejši vasi Slavina. Vaščani Slavine so se namreč pri gradnji Južne železnice leta 1857 namreč uprli postavitvi postajnega poslopja z utemeljitvijo, da bodo vlakovi plašili domače živali. Zato so bili železničarji prisiljeni zgraditi postajno poslopje na čistini. Okoli poslopja je postopoma nastajalo naselje v velikosti treh nekdanjih Slavina.

2 **Žeje**: V neposredni bližini vasi je nekoč delovalo šest mlinov. Postopno so se ustavili. Nekdaj največji Ambrožičev mlin je pogorel leta 1903. Najdlje je obratoval Čadežev mlin, nekako do leta 1965. Jerinov mlin, na katerem je obratovala tudi Žaga, spada v 1. kategorijo spomeniškega varstva. Mleti je prenehal leta 1946. Takoj po prvi svetovni vojni je v Žejah delovala skrita tiskarna jugoslovanskega denarja. Med italijansko okupacijo je bila v Žejah organizirana tigrovska trojka. Leta 2006 so postavili vaščani vaški trojki spominsko ploščo. K naselju spadajo tudi poslopja na Počki in Bilah. Po opustitvi cerkve na Počki leta 1762 so v vasi leta 1772 sezidali novo poznobaročno cerkev sv. Jurija.

3 **Matenja vas**: Naselje je eno izmed največjih v občini Postojna. Sestavlja jo več delov: staro graščasto jedro, novo naselje ter dva obcestna dela, ki sta raztegnjena ob regionalni cesti Rakitnik–Matenja vas in Matenja vas–Prestranek, Staro jedro, ki je najbolj zanimivo, se začne na velikih trgom (domačni mu pravijo »Pod lipo«), kjer raste okrog 200 let stara lipa. Ob njej stoji kamnita miza, kjer so in se še vedno zbirajo Matenjci. Pod lipo stojita lepo obnovljena vaška »stirna« in spomenik tigrovca Tonetu Črnaču. O starosti jedra pričajo še ohranjene starejše hiše, zgrajene v znanem pivškem slogu. Kulturno življenje je bilo v vasi vedno prisotno in živhalno. Matenjci so ohranili star običaj kledovanje. Pesem Kpladnica je stara več kot 170 let je originalna matenjška. K vasi spada tudi zaselek Štirav, kjer je osrednja stavba cerkve sv. Janeza Krstnika, sezidana leta 1643.

4 **Rakitnik**: Rakitnik se v listinah omenja leta 1292 kot sedež vaške župe. Takrat je dal patriarh Rajmund g. Comoretto iz Postojne v ferd deset zemelj, ležečih v vasi Ropotnih. Pisanih izpeljank imena je več, kot Rakitnik je prvič zapisan leta 1744. Nekoč so prebivalci vasi gojili predvsem žirivo, pomembnejšo panogo je predstavljalo tudi sadjarstvo. V času furmanstva je vas živela v glavnem na račun furmanov, ki so tu našli prenočišče, jedajo, pa tudi zabavo. Ob cesti je zrastle nekaj velikih, za tisti čas imenitnih hiš. Leta 1891 je požar uničil skoraj celo vas. Rakitanci so po požaru dobili pomoč in zgradili nove hiše, ki se danes predstavljajo staro jedro vasi.

5 **Grobišče**: Nastanek vasi je zavil v tančico skrivnosti. Niti približnega časa nastanka ni mogoče napisati, saj so pismi viri zelo skopi. Nastanek vasi lahko povežemo z nastankom župnije v Slavini, kajti v njenih virih so Grobišče omenjene že na samem začetku, saj so spadale v njeno cerkveno mrežje. V vasi ima skoraj vsaka hiša svoj vodnjak z izvorno vodo, ne s kapnico. Vodnjakovi, ki bi služili protimenu namenu, pa je bolj malo. Ob izhodu iz vasi proti štiravski drevnici stoji kapelica, postavljena med letoma 1903 in 1904. V las lastne cerkve nima, zato ima kapelica še večji pomen. Do šestdesetih let prejšnjega stoletja so v vasi delovale tri gostilne. Nekdaj Smrekarjeva gostilna je sedaj znana kot Kmečki turizem Smrekarjeva domačija.

6 **Prestranek**: Kdaj natanko je nastal prestranski grad ne vemo, znano pa je, da so ga zgradili grofje Edlingi. Grad je v takratni Kranjski postal znan šele, ko ga je leta 1728 kupil avstrijski cesar Karel VI in ga je spremenil v podružnico kobilarne v Lipici. Z dokupi okoljskih posestev je posestvo obsegalo 1500 hektarov, v grajskih hlevih pa so skrbeli za 160 konj. Leta 1735 je grad dobil sedanjo obliko. Po svoji zunanji podobi se ne razlikuje dosti od stanovanskih in gospodarskih poslopj, ki ga obdajajo. Grajski stolp, opazen na starih upodobitvah, se je že zdavnaj izgubil. Že v avstrijskih časih so ga znižali ter spremenili v kapelo. Med bombardiranjem v 2. svetovni vojni je bila kapela poškodovana, tako da so jo po vojni podrli.

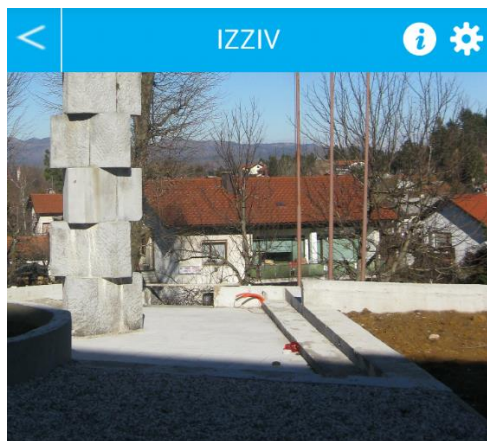
7 **Orehek**: Prvič je bil pisno omenjen leta 1245 kot Nussdorf. Tu so imeli svoj grad trije bratje, plemiči Oretovski. Plemiško bivališče je razpadlo. Leta 1584 je grof Alhacij Thurn na razvalinah prejšnjega gradu pozidal nov grad. Majhen zaselek se je nato začel spreminjati v večjo vas. Grajski gospodje so namreč potrebovali delovno silo in so z ugodnimi pogoji za gradnjo hiš privabili nove prebivalce. Nekepe so stale v Orehku tri cerkve, dve še vedno stojita. Okoli Orehka so sledovi starih poselitev – še iz časa kamene dobe in železodobnih gradišč. Orehek je znan tudi po najstarejših lipah, orehkih in hrastih. Ob grada se bohotti trejja najstarejša lipa v Sloveniji.

8 **Koče**: Koče, značilno vzdočno pivško vas, lahko uvrstimo med prave urbanistične bisere. Vas je sklenjena pozidana, tu najdemo visoke, tudi nadstropne hiše, ki so bile večinoma zgrajene v prvi polovici 19. stoletja, nekaj je tudi starejših. V Kočah stoji cerkva Sv. Marjete. Leta 1901 so v Kočah slovesno otvorili novo mlekarno. Najstarejša ohranjena hiša v vasi je Matjaževa (Kpče št. 22; na dvoriščnem vogalnem kamnu nosi napis z letnico 1743).

9 **Slavina**: Slavina se začne v virih pojavljati v 9. stoletju, in sicer kot ena prvih župnij v tem delu slovenskega ozemlja. Da se je prav tu pojavilo krščansko svetišče, gre pripisati dolgoletni poselitvi teh krajev. Na griču Gradišče in Baba sta izpricani prazgodovinski naselbini. Da sta bili obfudeni tudi v rimskem času, priča najdba rimskega denarja. Na bližnjem hribu Tabor je v srednjem veku stal tudi grad, ki je bil opučen že v 15. stoletju. Vaščani so na njegovih ostankih kasneje postavili protiturški tabor. Janez Neptomuk Kalster (1806–1864), prvi in edini slavinski milijonar, je veliko pripomogel k razvoju zdravstva in solstva.

10 **Postojna**: Očitaj kodo in si ogledaj se videoposnetek!

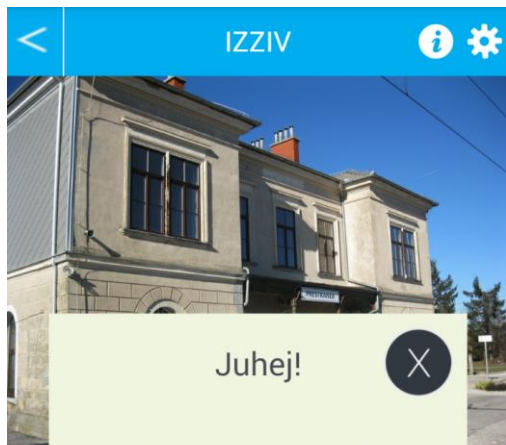
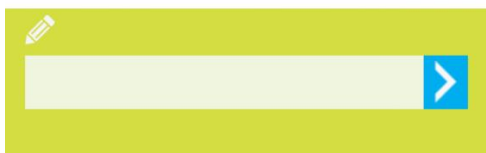
8.2 Priloga 2 – Nekaj primerov izzivov (vseh je 55) in zanimivosti iz CŠOD misije

1 2 3

Oglej si spletno povezavo

Oglej si naslednji vir:
<http://spomeniki.blogspot.si/2017/05/prest-spomenik-nob.html>
Katerega leta je bil spomenik postavljen?

Juhej!

Dobil si 20 novih točk in potrebuješ le še 800 točk, da končaš misijo.

Sta

Koliko je stara železniška postaja na Prestranku?

- 1 Čez 120 let.
- 2 Čez 160 let.
- 3 Okrog 50 let.

Železniška postaja Prestranek Prestranek

Spoznavanje zgodovine kraja

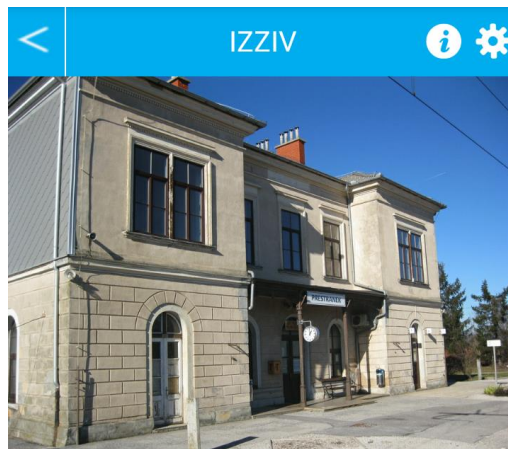
Zgodovina

PRIJAVA

REŠI IZZIV

Oglej si videoposnetek o železniški postaji.

Po opravljenih izzivih nadaljaj pot do spomenika padlim borcem.

1 2 3

Južna železnica

Kaj pomeni izraz Južna železnica?

- 1 Železnica, ki pelje južno od Prestranka.
- 2 Železnica na relaciji Dunaj-Trst.
- 3 Železnica od Ljubljane do Sežane.

1 2 3

Zaposleni na železniški postaji

Ali je kdo na postaji zaposlen?

- 1 Da, ena oseba.
- 2 Ne.
- 3 Da, dve osebi.

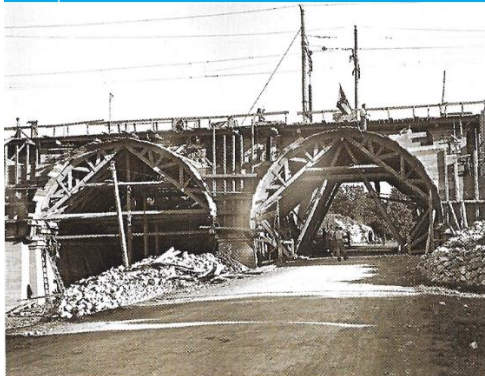

1 2 3

Mostovi okoli Prestranka

Zakaj mostovi okoli Prestranka spadajo med redke gradbene dosežke?

- 1 Ker pod njimi teče glavna prometna cesta.
- 2 Ker je tu kar »štirimostovje« na manj kot 200 metrov kratki
- 3 Ker so mostovi zelo stari.

1 2 3

Porušen most in železniška proga

Zakaj sta bila porušena most in železniška proga?

- 1 Zaradi druge svetovne vojne.
- 2 Ker so bili vlaki pretežki.
- 3 Zaradi potresa.

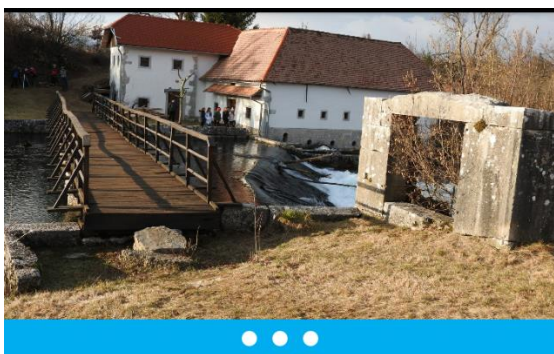

1 2 3

Loki na mostu

Koliko lokov ima železniški most?

✎ ➔

Tišlerjev mlin
Žeje

Mlini in reke

Naravoslovje,
zgodovina

PRIJAVA

REŠI IZZIV

Oglej si [videoposnetek](#) in reši izzive.

Po rešenih izzivih pojdi v središče vasi
in poišči spomenik TIGR.

Reka, ki izginja

Reka Pivka izgine v Postojnski jami. Reki,
ki ima to lastnost, rečemo ...

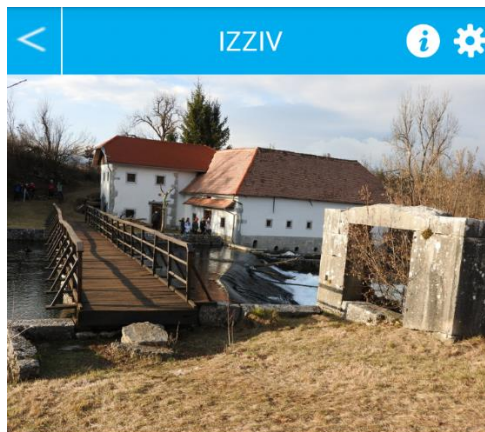
▶

Reka Pivka

Kje izvira reka Pivka?

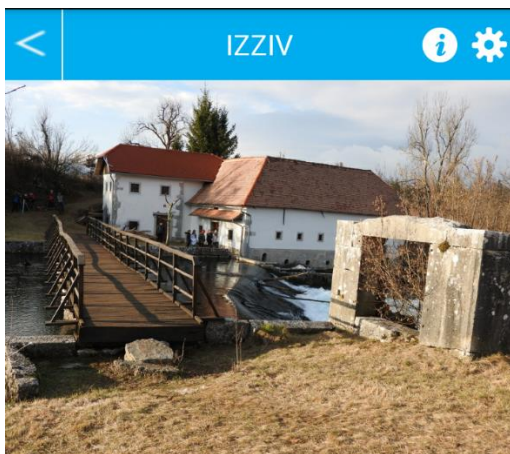
- 1 Pri Zagorju.
- 2 Pri Postojnski jami.
- 3 Na Prestranku.

Število mlinov

Koliko mlinov je nekoč delovalo v
neposredni bližini Žej?

- 1 1–3.
- 2 4–8.
- 3 9–12.

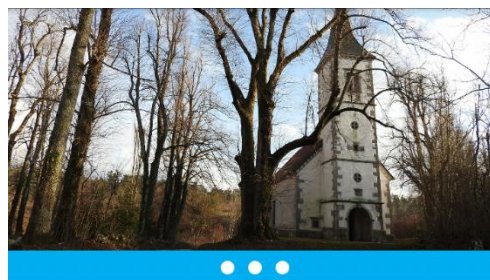

1 2 3 4 5

Najdlje delujoči mlin

Kateri mlin je deloval najdlje?

- 1 Tišlerjev.
- 2 Jerinov.
- 3 Čadežev.

Cerkev sv. Jurija Žeje

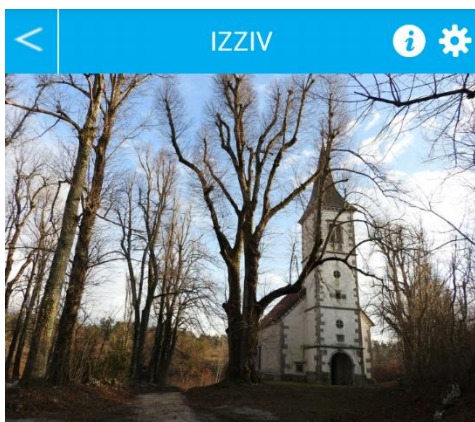
Spoznavanje
zgodovine kraja

Naravoslovje,
zgodovina

PRIJAVA

REŠI IZZIV

Po opustitvi cerkve na Počku so v vasi leta 1772 sezidali novo cerkev Sv. Jurija. Cerkev ima veliki kamniti oltar, posvečen sv. Juriju, izdelan je bil v 19. stoletju v baročni tradiciji. V niši je relief sv. Jurija v boju z zmajem.

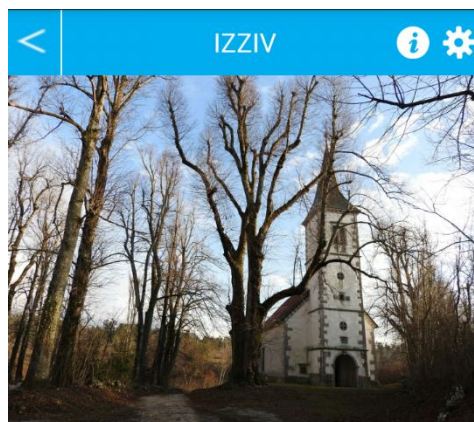

1 2 3

Starost cerkve

Kdaj je bila zgrajena cerkev?

Input field with a pencil icon on the left and a blue arrow on the right.

1 2 3

Drevo

Drevo, ki stoji pred cerkvijo je ...

Input field with a pencil icon on the left and a blue arrow on the right.

Spominska plošča tigrovski trojki

Žeje

👉 Spoznavanje zgodovine kraja

➔ Zgodovina

PRIJAVA

REŠI IZZIV

Leta 2006 je bila postavljena spominska plošča žejski tigrovski trojki.

Tepežkanje

Žeje

👉 Šege in navade

➔ Šege in navade

PRIJAVA

REŠI IZZIV

V Žejah se je ohranil star običaj tepežkanje, ki tu ni bil prekinjen čez 100 let, kljub temu da so Žeje majhna vas z majhnim številom otrok. Tako smejo otroci, stari nekako od 2 do 12 let, 28. decembra vzeti šibe in tepežkati odrasle. Otroci so se zbrali in šli po vasi od hiše do hiše. Na ta dan so imele gospodinje pripravljene za otroke darove: lešnike, bonbone, arašide ... Ob tej priložnosti so otrokom spekle iz testa tudi ptičke in pletenke.

Po opravljenih izzivih nadaljuj pot proti

Napis

Napis na spomeniku se glasi: V rodoljubnih Žejah je delovala od leta _____ do _____ neuklonljiva tigrovska trojka.

Input field for the challenge answer with a blue arrow button on the right.

Dan v letu

Na kateri dan v letu smejo otroci tepežkati odrasle?

Input field for the challenge answer with a blue arrow button on the right.

Vaško jedro in koledovanje ter
spominska plošča tigrovcu
Matenja vas

📖 Spoznavanje
zgodovine kraja,
šege in navade

➔ Zgodovina,
etnologija

PRIJAVA

REŠI IZZIV

1 2 3 4

Koledovanje

Koliko je star običaj koledovanje?

1 Čez 150 let.

2 50 let.

3 Okrog 15 let.

1 2 3 4

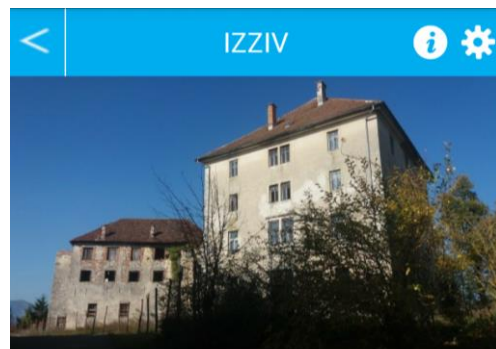
Darovi

Katere darove prejmejo koledniki?

1 Moko in sladkor.

2 Mleko in polento ter jabolka.

3 Jajca in klobase.

1 2 3

Grad Orehek

Kdaj je nastal orehovški grad?

1 V prvi polovici 13. stoletja.

2 Konec 13. stoletja.

3 V 15. stoletju.

1 2 3

Stavba

Pred katero večjo stavbo se nahaja spomenik?

- 1 Pred vaško knjižnico.
- 2 Pred kulturnim domom.
- 3 Pred vaško trgovino.

1 2 3

Islandski konji

Islandski konji so odlični ...

- 1 za na teren.
- 2 v preskakovanju ovir.
- 3 za dresurno jahanje.

Osnovna šola Prestranek

Prestranek

🦋 Splošno znanje ➔ Logično mišljenje

PRIJAVA

REŠI IZZIV

Bravo, si na zadnji točki! Čaka te samo še en izziv.

1

Značka

Kaj prikazuje značka te misije? (Namig: ž_____ m_____).

✎ ➔